

Letnik XVIII.

Zvezek 3.

**= Glasilo katoliško-
narodnega dijaštva**

1911

Ljubljana

1912

„Zora“ izhaja vsak mesec dvajsetega s pri-
logo „Prvi cveti“ ter stane celoletno 5 kron,
-- za dijake 3 krone --

Tisk „Katoliške Tiskarne“

Vsebina:

	Stran
Vzajemnost med Slovenci in Hrvati. (Ivan Mazovec)	47
Nekaj misli o narodni umetnosti. (Ad. Ivančič)	52
Katoliški dijak in njegov katolicizem. (A. Zupan.) (Dalje)	53
Živinozdravništvo. (J. Ž.)	57
Postanek in bistvo ženskega vprašanja. (Fr. W. Foerster)	61

Visokošolsko dijaštvo.

Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“. — Iz Danice. — Sozial-studentische Flugblätter	62—64
---	-------

Glasnik.

„Slovanska Liga katoliških akademikov“. — „Studentská Hlidka“. — Slo-vaščina na srednjih šolah. — Kulturni boj na Slovaškem. — O na-logah ženske v sedanjem času	65—67
--	-------

Listek.

Listnica uredništva. — Koledarček. — Uvod do filozofie	67—68
--	-------

„Prvi Cveti“, leposlovna priloga.

Slika. (Zvonimir)	15
Škrjanček. (N. Sl.)	16
Na tvojem grobu. (Bogumil Gorenjko)	17
Trenutki. (Seljan Seljanovič)	17
Dialog na Kulpi. (Bogumil Gorenjko)	18
Moja sreča. (B. A.)	18
Briski motiv. (Franc Bevk)	19
Bežeči plameni. (Narte V.)	19
Vojaške pesmi. (Farfalla)	20
Fantovska. (Dolenjčev Cene)	20
Na šetališču. (Gojmir)	21
Moj angelj. (Vneslav Pohorski)	21
Sonet. (B. A.)	21
Nageljček. (Dolenjčev Cene)	21
Pesem. (Farfalla)	22
Črez polje. (Narte V.)	22
Aj, čez polje ... (A. B.)	22
Ocene. (Vekoslav Vrtovec)	22—24

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre.

Uredništvo „Zore“: Anton Torkar, med., Dunaj (Wien) I., Universität.

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici **upravništvu „Zore“, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.**

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Ivan Mazovec:

Vzajemnost med Slovenci in Hrvati.

„Danica“ mi je v letnem semestru 1911 poverila nalogo, da bi na letošnjem velikem počitniškem sestanku, ki nam pa žalibog ni sponesel, govoril o tolikoznani in tako malo resno vpoštevani hrvatsko-slovenski vzajemnosti. Pripravil sem referat, slavnega avditorija pa ni bilo. Zato sem plod svojega razmišljanja oddal nekemu drugemu listu in upam, da v doglednem času zagleda luč sveta. Ono partijo, ki se nanaša špeci-jelno na dijaštvo, pa priobčam v „Zori“, ker upam, da bo tako najbolj pristopna tistim, ki jim je predvsem namenjena. Zato prosim, da se moj članek smatra samo kot del tiste razprave, ki jo boste, kot upam, kmalu čitali drugod. Omenjam to predvsem radi tega, ker je naša vzajemnost čisto drugačna, kakor si jo pa splošno predstavljajo naši načelni nasprotniki; naša vzajemnost je: skupnost in enotnost vsega javnega gospodarsko-političnega in kulturnega delavohranitev in okrepitev Slovencev in Hrvatov pod vodstvom edinoveljavnega in odrešilnega nauka Kristovega. Če se mi bo zdelo potrebno, bom o tem ob priliki napisal poseben članek; kajti treba pojasniti stališče na vse strani, predvsem, ker nam niti od daleč ne pade v glavo udeleževati se v tej zadevi različnih liberalnih „Gefühlsduseleien...“

Da pa res pridemo do te edino odrešilne vzajemnosti, je treba, da resno in premišljeno zidajo in sodelujejo vsi sloji naroda, ne samo — poedinci, vsi stanovi. Predvsem inteligenca bi morala o tem vprašanju imeti jasne pojme, ker vodi ljudstvo; inteligenca se pa rekrutira iz dijaštva. — Če se torej kot dijaki, predvsem kot akademiki, s tem vprašanjem nismo temeljito pečali, tudi pozneje v življenju v tej smeri ne bomo nič pomenili in sevé ničesar dosegli, ker bomo pač za to nezmožni. Za vsakega razsodnega dijaka iz teh razmotrivanj jasno rezultira dolžnost, da se vestno peča z vzajemnostnim vprašanjem.

Dijaštvo, ki se zbira po naših organizacijah, mora problem vzajemnosti predvsem temeljito študirati, kar se dosedaj žalibog ni zgodilo in so se baš zaradi tega semintja tudi v naših vrstah pojavljala bolj neizpeljiva mnenja o nekaki „jugoslovanski vzajemnosti“. ¹ Toda zdi se mi, da so se pojmi razbistrili. — Odločno smo seve tudi proti temu, da

¹ Cf. I. jugoslovanski kat. abit. sestanek v Ljubljani 1906; t. Šilc referira o „Ideji jugoslovanske vzajemnosti“. — „Luč“ II. 2, 1906. pravi: „Taj uvodni značajni govor vrlo se ugodno dojmio, barem Slovenaca -- ; mi Hrvati drukčije gledamo na tu zgradu „jugoslav. uzajamnosti“. (Str. 44.) Cf. tudi Luč II. 9/10; 426/27.

bi dijaštvo reklamiralo zase kak glas v politiki; s tem se mlade fante le odvaža od resnega študija in posledica je, da tudi največji talentje lahko ostanejo popolnoma plitvi in v poznejšem življenju nezmožni za kako večje važnejše delo. V tem oziru se tudi principijelno ne zlagamo z mladostarčevičanskim dijaškom, ki se bavi izključno s politikom. Mi Slovenci smo to stališče že najmanj pred 30imi leti premagali, hrvaško kat. narodno dijaštvo takoj ob početku,¹ — da ne omenjam sevé nemškega, angleškega, amerikkanskega in tudi drugorodnega dijaštva. Edino polje, ki ga dijaštvo v tem oziru lahko s pridom obdeluje, je, da pripravlja najprvo vsak pri samem sebi s temeljitim študijem, nato pa celotno vse naše slovensko-hrvaško dijaštvo s tozadevno organizacijo terrain za našo vzajemnost. Tu se hočem nekoliko pomuditi in omeniti samo najvažnejše stvari; v detajle omenjati vse važne in nevažne, izpeljive in neizpeljive resolucije, sprejete na naših sestankih, — ni moja naloga.²

1. učenje slovenskega in hrvaškega jezika. — V tem oziru se je na zagrebškem sestanku l. 1907. razvila silno živahna debata. Najprvo povdarjam principijelno, da mi Slovenci ne maramo nič slišati o kaki jezikovni asimilaciji na štokavštino in to iz nacionalnih in kulturnih vzrokov. Mi Slovenci se že od nekdanj čutimo kot poseben narod, imamo lastno, dasiravno precej borno zgodovino in lastno kulturo in predvsem lasten jezik; Slovenec ne razume štokavščine, in če ne bo inteligenca občevala z njim in skrbela zanj v njegovem lastnem jeziku, se bo naš kmet ponemčil, kot se sedaj godi na Koroškem; in kdo bo imel največ škode od tega, če ne Hrvatje! In nadalje sem prepričan, da bomo samo tako dolgo časa stali na visokem kulturnem stališču, dokler se nacionalno samostojno razvijamo; kako nepotrebno prelevljenje v Hrvate bi zabrisalo to lepo obilježje slovenske zemlje, naše Ljubljane, našega ljudstva. Mi ne bi bili ne Hrvatje ne Slovenci — in kdo bi bil vesel tega položaja!³ — Le tako, da vsak narod ohrani svojo narodno individualnost, bo mogoče ohraniti prisrčno bratovsko razmerje med nami in v že označeni meri poglobiti in posplošiti našo vzajemnost.

Treba torej, da se Hrvatje uče slovenskega, Slovenci pa hrvaškega jezika. Čas zato je pa v gimnaziji, oziroma srednji šoli in na vseučilišču; ko pride človek v življenje, ga njegov poklic tako absorbira, da ne more na dosti drugih stvari misliti. Nastane sedaj vprašanje kako naj bi se učilo sosednji jezik. — Zahteva, stavljena pri Mirko Božičevem referatu v Zagrebu (1907), izražena v 3tji resoluciji: — „Neka se na slovenskoj srednoj školi, osobito gimnaziji, postavi jedan slavista Hrvat, a na hrvaškoj Slovenac,“⁴ — se mi ne zdi posebno izvedljiva, iz čisto navadnih upravno političnih oziror; opozarjam pa na naredbo hrv. bana pl. Tomašiča, po kateri se srednješkolskim profesorjem hrvaškim nalaga, naj napeljujejo učence na učenje slovenskega jezika in čitanje slovenske literature; isto bi se brez vsakih posebnih ovir tudi na naših slovenskih

¹ Cf. „Luč“ II. 2, 33. sl.;

² Opozarjam na rez. zagrebšk. sestanka (1907) „Luč“ III. 3, 145/146; in ljublj. abit. sest. „Luč“ II. 2, 44/45.

³ Lepo tozadevno pripominja prof. Avrel Popovići: „In den verschiedenen Sprachen, Sitten und Gebräuchen seiner Nationalitäten hat der betreffende Staat ebenso viele Kulturfaktoren, deren freie gedeihliche Entwicklung zu einer harmonischen Mannigfaltigkeit heute seine einzige Existenzberechtigung darstellt. Weil er gesunde Keime des Völkerlebens schützt und pflegt, fördert er die Mannigfaltigkeit der menschlichen Kultur.“ (Österr. Rundschau XXII. 5, 324).

⁴ Cf. „Luč“ III. 3, 146.

srednjih šolah dalo izpeljati; posebno naj bi se gojila hrvaščina na trgovskih šolah, že iz zgolj praktičnih ozirov. — Zaenkrat se mi pa le zdi, da bo na gimnazijah vsa akcija učenja sosednjega jezika naslanjala se predvsem na privatno pridnost in zavednost. Treba bo pa pribaviti potrebnih knjig, kajti publikacije „Slovenske in Hrvatske Maticе“ ne zadostujejo. Treba bo napisati slovensko gramatiko za Hrvate in hrvatsko za Slovence, — istotako besednjaka obeh jezikov. Že zagrebški sestanek je na predlog Maticе in Madjera k referatu t. M. Božiča sklenil kot peto resolucijo: . . . „Hrvatska Matica“ se pozivlje, da izda veči priručni hrvatsko-slovenski, a „Slovenska Matica“ slovensko-hrvatski rječnik.¹ Torej ne samo besednjak, ampak tudi slovnico, obojega je treba. Upam, da se bodo najbolj poklicani krogi, kot so „Slovenska in Hrvatska Matica“ tudi v tem oziru zganili v doglednem času, — ker te knjige so nujno potrebne, bolj kot pa kaka brezbarvena beletristika. — Kako bi se še lahko pospeševal študij sosednjega jezika, omenim ob priliki pri naslednjih točkah.

2. Potovanje po slovenskih in hrvaških zemljah. Že na trsatskem sestanku (1906) se je sprejela resolucija, da naj se bogoslovcem in tudi lajikom-dijakom potom organizacije, oziroma naklonjenih nam katoliških krogov preskrbi potovalne štipendije za počitnice, da morejo obiskati sosednji narod in študirati njegove prilike². — Še temeljiteje se je bavil s tem vprašanjem t. Gorjanec na zagrebškem sestanku (1907), kjer se je poverilo uredništvu „Luči“ (na predlog Bučkovića in Banića), da se briga za akcijo medsebojnega potovanja, v kolikor se tiče Hrvatov; za Slovence naj skrbi v tem oziru „S. D. Z.“³ Vkljub vsem tem resolucijam se to medsebojno potovanje le ni moglo povzdigniti in sicer zaradi različnih nerednosti, ki so se godile na obeh straneh. V posest potovalne listine oziroma legitimacije so se vtihotapili semintja ničvredni, po mišljenju nam tuji elementje, ki so potovalno listino škandalozno zlorabljali in naravnost nedostopno nadlegovali naklonjene nam ljudi. Tako so ti falotje škodovali tudi poštenim fantom, ki so imeli resno voljo in stremljenje poznati našo skupno domovino in njene ljudi. Vkljub tem slabim izkušnjam je nujno potrebno, da to medsebojno potovanje poživimo. Treba bo le temeljite preuredbe. Mislim, da vsi soglašajo z menoj, če rečem, da a) nima z misla, da nižjegimnazijec potuje kam dalje iz študijskih ozirov; fant še ni toliko razvit, da bi mogel res vse prikazni, ki mu pridejo pred oči, trezno in s pridom opazovati. Torej kvečjemu s šesto šolo počenši, mislimo na kako večje potovanje v slovenske oziroma hrvaške kraje. b.) potujejo naj najbolj talentirani fantje iz vsake organizacije, recimo maksimum po dva iz vsake organizacije. — Predno se pa odide na potovanje, je pa treba vsaj v glavnih potezih proučiti geografične in kulturne prilike dotične zemlje in ljudstva. Ne sme se iti brez denarja, kajti take študentske vzajemnosti, ki temelji na slovitem geslu: „pauper studiosus sum, peto viaticum“, ne čislamo, kot se mi zdi — posebno ne Hrvatje, ne Slovenci — „Hrv. Dački Savez“ in „S. D. Z.“ naj bi ta potovanja medsebojno uredila, preskrbela ubožnejšim tovarišem, ki jih organizacija deligira za potovanje, tudi potovalni štipendij; treba bi bilo za to napraviti poseben fond, ki bi prispevali vanj naši somišljeniki in dijaštvo samo z rednimi prispevki in s čistim dobičkom od v to svrho na deželi ali v mestih prirejenih veselic in predstav. — Legi-

¹ Cf. „Luč“ III. 3, 146;

² Cf. „Luč“ II. 4, 115/116.

³ Cf. „Luč“ III. 3, 143.

timiranje se bi moralo bolj osigurati, da se vsaka goljufija vsaj zelo otežkoči, če že ne onemogoči; eventualno pa bi se to dalo doseči z legitimacijo in fotografijo, ki naj bi imela štamniljo in podpis od organizacije. — Pa to so samo nasveti, ki se jih krajevnim in organizacijskim razmeram primerno lahko upotrebi tako ali pa drugače. — Ideja medsebojnega potovanja pa vsekakor zasluži, da jo praktično izvedemo.

Potom takih potovanj bi se silno pospešil medsebojni jezikovni študij; razvila bi se korespondenca med slovenskimi in hrvaškimi srednješolci; na ferijalnih malih okrožnih sestankih bi se lahko prirejela predavanja iz potovanja pri sosednjem narodu; najvažnejši uspeh bi bil pa pač ta, da en drugega vzljubimo: kar smo kot gimnazijci samo nejasno v svojem srcu občutili, to bomo kot akademiki čisto jasno in določno spoznali z razumom; razum bo spoznal za pravo, srce nas bo vleklo in težilo en k drugemu in ko pridemo v življenje, morajo ta srčna čutila in umsko prepričanje najti izrazi in poti v tozadevnih faktih. In enega ali drugega izmed nas že kliče življenje —, pravo življenje na mejdan.

3. Medsebojni stiki v naših visokošolskih organizacijah. Že trsatski sestanek (1906) je sprejel resolucijo: — „Hrv. i slovensko daštvo neka po svojim centralnim organizacijama stupi v najužu svezu.“¹ Nato je „Jugoslovanski abiturijentski sestanek v Ljubljani sprejel istotako dve tozadevni zelo navdušeni resoluciji² in zagrebški sestanek se je obširno bavil s tem vprašanjem in je posebno pri referatu M. Božiča sprejel več tozadevnih resolucij. — Isto se je godilo tudi na naših slovenskih dijaških sestankih. V detajle navajati, kako smo izvajali te resolucije, sprejete na naših sestankih, bi me zavedlo predaleč. Omenjam le na splošno, da smo z brati Hrvati in na Gradcu in na Dunaju, v „Zarji“ in „Danici“ s „Hrvatsko“ zmerom enotno postopali v skupnih zunanjih vprašanjih, da smo bili na zunaj vedno kompaktni in solidarni, da smo se tudi skupno in solidarno zavzemali za razne stanovske in študijske interese, n. pr.: za reciprociteto zagrebškega in ustanovitev ljubljanskega vseučilišča; ista solidarnost, upam, da bo vladala tudi v Pragi med „Današi“ in kat. hrv. akademiki, ki pridejo v Prago. Ni mi potreba omenjati, da so bile naše razmere z „Domagojem“ uprav pristrčne in da ne morem najti pravih besed za res pobratimsko razmerje med nami in hrvaškimi bogoslovci. V tem oziru torej sem zadovoljen.

A vendar — marsikaj bi se le še dalo napraviti; skupni izleti in sistematična konverzacija, zvezana z jezikovnimi kurzi. Kdor se v svojih akademičnih letih vsaj površno ne priuči sosednjega jezika, tak se ga tudi pozneje ne bo, in vzrok bo edino njegova zanikrnost. Mnogo bi se dalo doseči s skupnimi pevskimi klubi. Mi moramo v naših deželah popularizirati hrvaško pesem, Hrvatje pa našo; posebno sviranje na tamburico naj bi Hrvatje pri nas popularizirali, kajti tako bi pri nas vse naše zabavno življenje dobilo nekako značilno hrvaško narodno obilježje; dosedaj dominira klavir, oziroma godba na pihala in — harmonika... Skupna stanovanja bi istotako silno pospeševala učenje sosednjega jezika. To so sicer malenkosti bolj družabne narave, vkljub temu pa le niso brez pomena.

* * *

4. V zadnjem času je pa naša vzajemnost dobila dve novi torišči, ki jih moram tudi omeniti, ker se mi zdite silno važni. Eno je slo-

¹ „Luč“ II. 4, 116; — ² „Luč“, II. 2, 45;

venski klub v bratskem društvu „Hrvatski“ na Dunaju. Posluje ta klub od januarja tekočega leta in ima izborne uspehe. Klubova naloga je pokazati našim kolegom iz „Hrvatske“ temeljito, na znanstveni podlagi razmere in položaj Slovencev v preteklosti in sedanosti in poleg tega skrbeti za poduk slovenskega jezika in slovenske literature. Klub je aranžiral: a) gramatikaličen poduk slovenščine, zvezan s kurzoričnim čitanjem najvažnejših del slovenske literature; b) podučno-znanstvena predavanja iz slovenske politične, umetnostne, gospodarske-statistične, narodnoobrambene in sploh organizatorne stroke; z eno besedo: ta predavanja imajo namen predočiti našim kolegom iz „Hrvatske“ glavne linije slovenske zgodovine in kulture od prvih početkov, pa do danes. Ker so se kolegi „Daničarji“, ki so prevzeli tozadevna predavanja, zelo potrudili, — in ker se je „Hrvatska“ vedno skoro polnoštevilno in z največjim zanimanjem udeleževala klubovih sej, — se iz tega razvidi, da je ideja tega kluba zdrava, in da se naj na vsak način izvede tudi v Cradcu in po možnosti v „Domagoju“, — nadalje tudi, da naj tt. Hrvatje za nas v naših društvih organizirajo hrvaške klube. To bi bilo nujno, potrebno in če je vodstvo energično, tudi prospeva.

5. Socijalni tečajji, predvsem na sv. Joštu, to je pa ideja izišla izven dijaških vrst. Dr. Krek je v vsakem oziru duša teh kurzov. Sv. Jošt je za nas Slovence nekaka socijalna visoka šola, ki bo sčasoma napravila celo generacijo. Zadnje čase so tudi hrvaški kolegi večkrat gostje na sv. Joštu, posebno tt. Domagojci; zdi se mi, da bo imel sv. Jošt tudi za razvoj javnega življenja na Hrvaškem kolikor toliko pomena. Sv. Jošt bo dobra strokovna priprava za novo demokratsko dobo, ki jo mi Slovenci že imamo, ki se pa tudi trojedini kraljevini bliža z brzimi koraki. — Če se socijalni tečajji obdrže in če se na drugi strani osnujejo v naših akademičnih društvih res delavni in vsestransko-temeljiti slovenski in hrvaški klubi, potem bi te dve inštituciji lahko složno pripravljali terrain in solidno podlago za prihodnje skupno postopanje slovensko-hrvaške, iz naših vrst izišle inteligence. Bil bi to začetek najintimnejše duševne in kulturne vzajemnosti, ki bi ji sledila kmalu tudi vzajemnost na drugih poljih.

* * *

Prihajam h koncu svojih izvajanj. Vedno več naših starejšin gre v življenje, krog naših somišljenikov se širi, — in tudi jedro ljudstva je za nami. Sedaj pa pride šele glavno delo. L. 1917. pride nova nagodba in to leto bo velekritično. Treba se že naprej pripraviti in premotriti problem naše skupnosti z gospodarskega, političnega in kulturnega vidika; dobro bi bilo, če bi Hrvatje v Zagrebu in Sarajevu, pa tudi v Dalmaciji osnovali slovenske klube, ki naj bi prirejali znanstvena predavanja in po možnosti tudi z raznimi družabnimi prireditvami ali potom časopisja i. t. d., popularizirali idejo skupnosti in skupnih interesov. Naša dolžnost je seve, da tudi v Ljubljani osnujemo hrvaški klub, čigar člani bi se medsebojno informirali o vseh važnejših hrvaških zadevah, v drugi vrsti pa skušali te ideje popularizirati med najširše mase. Le, če bomo pripravljeni in vsi na svojih pozicijah, potem smemo upati na uspehe, drugače ne.

Ad. Ivančič.

Nekaj misli o narodni umetnosti.

Večkrat se čuje med nami mnenje, da mora biti naša umetnost¹ narodna. V koliko je ta zahteva opravičena, skušajmo prevdariti v sledečem članku.

Če velja, da je umetnost lepo izražanje lepega, tedaj je narodna umetnost lepo, narodnemu svojstvu primerno izražanje lepe narodne vsebine. Imamo dva pojma, katera moramo natančneje opredeliti: a) pojmem narodnega, b) način, kako se to narodno izraža.

Narodno je ono posebno obilježje, ki loči člana ene narodnosti glede njegovega čustvovanja, mišljenja, običajev, jezika, sploh glede tiste posebnosti, ki jo imenujemo značaj, od člana pripadajočega drugi narodnosti. Nositelj tega značaja je navadno neučeni del naroda. Ta značaj je vsota in posledica zgodovinskih, krajevnih, verskih in jezikovnih vplivov. Ti vstvarjajo različne skupine človeštva, ki se med seboj ločijo in žive vsaka v začrtani smeri svoje posebno življenje. Mogoče je, in navadno se tudi tako godi, da stopi več skupin v stik, iz česar sledi oddajanje oziroma prejemanje tujih lastnosti, nekako počasno izednačevanje. Popolnega izednačenja ni, ker so nekateri činitelji, ki tvorijo skupino, nespremenljivi. To sta krajevni in klimatični vpliv.

Le majhen korak odtod je do oblike. O njej smo rekli, da izraža narodno, na način, ki odgovarja temu narodnemu. Že v zapopadenju vsebine leži način oblike. Vsebina je zrno, v njem že počiva v kali poznejša oblika. Vsebina zahteva že po svoji naravi določen način izražanja, ona je sila, oblika je način, kako se ta sila javlja. Ne izraža se, kakor ji pesnik odloči, sama si izbira pot. Vidimo, da oblika sama na sebi ni nekaj bistvenega, samo zase obstoječega.²

Vzemimo gotov slučaj: pesnik, čegar duša čuti in razume narodovo življenje, nam ga podaja pod silo vtiska. O njem lahko rečemo, da je propovednik narodnega mišljenja in njegovih teženj. Stoji sredi naroda, iz naroda govori k nam. O umetnini, ki nastane na ta način, rečemo, da je narodna. Je zelena mladika, ki je pognala na narodnem deblu in vsebuje njegove lastnosti. S tem je obrazloženo pojem narodne umetnosti.

Videli smo, da narodna umetnost pod danimi pogoji res tudi obstoja. Nastane pa vprašanje, obstoje li samo one? Jeli narodno, kakor smo je označili prej, nekaj splošnega, ki se razprostira nad vsem, preveva in zavzema vse? Ali je izven nje tudi kaj?

Reči moramo, da je. Razen skupine s posebnim narodnim značajem, obstoja pač še marsikaka druga, ki je po mišljenju in čutenju od narodne celote različna. Mislim civilizirani svet, ki ga veže znanost in napredek ter tvori nekaj mednarodnega. Gotovo ima tudi on svoj poseben značaj, svojo psiho. Ima takšno pravico do obstoja, kakor ona narodna skupina, more se ravno tako izražati v umetnini. Kakor hitro priznamo to, pade ona zahteva: umetnost bodi narodna! Priznavamo možnost obstoja narodne umetnosti, ne moremo zahtevati nje izključnosti.

Doslej smo razmišljali na splošno, brez ozira na poseben slučaj. Kako je pa z narodno umetnostjo pri nas? Slovenci tvorimo skupino

¹ Oziram se le na leposlovje.

² S tem ni rečeno, da se ni mogoče glede oblike ničesar naučiti. Ravno pri onem, kjer je po zgledu drugih umetnin več poti že udelanih, si izbere vsebina toliko lažje pravo izmed njih. Ne smemo zabiti, da imamo slabe in dobre pesnike.

zase, bivajočo na stalnem mestu, razlikujočo se od drugih po jeziku, običajih i. t. d. S tem so dani pogoji, da se razvije poseben slovenski značaj in da je njegovo lepo izražanje prava naša narodna umetnost.

Zdi se pa, da smo zadeli tu na oviro. Zemlja, kjer bivamo in podnebje, v katerem živimo, imajo gotovo svoj poseben značaj, ki vpliva na nas. Če pa pogledamo druge činitelje, ki tvorijo narodno obilježje, ne moremo kar tako govoriti o izrecnem slovenskem značaju.

Dve stvari ste, ki tu odločujete. Zadnje čase se opaža med vsemi narodi znake mednarodnosti. Znanstvo se širi med vsemi sloji, spodriva stare nazore in običaje. Prometna sredstva so na visoki stopinji: po železnici se vozi naš človek v tuje kraje, prinaša domov tuj vpliv, k nam prihajajo tujci i. t. d. Kar se tiče druge strani: tako se godi drugim narodom, toliko bolj nam, ki vsled malega obsega in političnega položaja nismo mogli tako bogato razviti svoje osebnosti, kakor so jo drugi. Naš narodni značaj je omedlel spričo sile tujega vpliva. Seveda vemo, da radi onih nespremenljivih činiteljev ni mogoče popolno izednačenje, a če bi bilo, naša narodna kultura bi imela vsebino, če tudi podobno oni drugih in ta vsebina bi se izražala v umetnini. Sedaj pač moremo govoriti o našem človeku, o našem posebnem značaju, če tudi ni tako ostro zarisan. Ta naj služi umetnosti.

Poleg te umetnosti priznamo tudi umetnost z drugimi, narodu bolj tujimi vsebinami. Ne moremo torej siliti umetnika na posebno pot. Njegovo nagnenje in spoznanje bo našlo svoj pravi delokrog ter se tam na najboljši način udejstvovalo.

Kar se pa tiče začetnikov, je dobro, če se pečajo z domačo zgodovino, šego, z narodopisjem in narodnimi pesmami. Umotvore, ki morda nastanejo na ta način, bo narod rad čital, ker bo čutil, da je nastala umetnina iz njega samega. Koliko neobdelanih motivov leži še v narodni pesmi! Seveda naj se peča s tem, kdor čuti nagnenje. Prisiliti se ne da tu ničesar, mogoče je le prirojeno nagnenje izpolnjevati. In to je dolžnost vsakega, da izобрази svojo osebnost v prirojeni mu smeri. Tako bo mogel podati nekaj, kar bo v svoji vrsti na vrhuncu.

A. Zupan:

Katoliški dijak in njegov katolicizem.

(Dalje.)

V takem ozračju se giblje z drugim vred tudi katoliški dijak, le s to razliko, da je dostopnejši od njih za novotarije, ker je mlada kri vroča kri, in se sila lahko zgodi, da podleže vsoti vseh negativnih vtisov, če ni dosti poučen o svojem katolicizmu. Zaradi teh velikih pretečih nevarnosti mora katoliški dijak zavarovati biser svojega svetovnega prepričanja potom apologetičnega študija, ki je dandanes za izobraženega katolika *condicio, sine qua non*. Prav pravi škof Mahnič: „Apologetika mora kod svetovnjaka katolika zauzeti prvo mjesto u njegovom rasporedu osobne kulture (Hrv. Straža I. let. 19. str.)“. Tudi katoliški dijak se poprime z veseljem apologetike in tako razsvetli do zadnjih tajen svoje katoliško svetovno naziranje in to tembolj, ker ni tako težko urediti apologetičnega študija.

Knjiga in govornjena beseda sta sredstvi, ki moreta dovesti do apologetičnega znanja, gotovo pa je pri tem, da ima govornjena beseda že zavoljo življenja, ki je diše, več moči do človeka ko pisana, zlasti v

začetku. Iz tega vzroka bi bilo dobro, da bi se srednješolci, ki še mislijo in živijo katoliško, zatekali pogosto k svojim veroučiteljem, ki bi jim reševali težkoče in jih navajali do uporabe apologetičnih knjig, akademiki pa da bi se zbirali v apologetičnih krožkih. Te krožke naj bi vodili duhovniki akademičnih društev, zlasti tisti, ki študirajo bogoslovje, in naj bi obdelovali apologetično tvarino sistematično od početka do konca. Ta način apologetičnega študija bi rodil obilo sadov in koristi, predavateljem in slušateljem, in ne bi bilo pretežno ga izvesti, saj so dotični gospodje študirali fundamentalko in si bi snov lahko razdelili medseboj. Le malo volje, pa bi šlo in katoliškemu dijaku bi se sila olajšal študij apologetike, ki ga je dolžan sebi in Kristusu.

Tako bi zbiral katoliški dijak — podprt od svojega katolicizma ideje, nabiral bi jih in urejeval, a to bi še ne zadostovalo, zakaj ne pomaga nič bogastvo idej, če jih dotičnik ne more raztrositi. Potrebna je posest idej, a nič manj njih širjenje, zakaj če sejemo resnico, pobijamo laž in ker se laž trosi po svetu, se mora še resnica, tako govori resnica sama. Zato je tudi katoliški dijak pozvan, da raztrosi enkrat seme resnice in razmeče svoje idejno bogastvo — plod intenzivnega dela in tako postane to bogastvo skupna last ter ugonobi laž. To delo čaka vsakega inteligentnega katolika in zato tudi dijaka — katolika, ki se naj zaraditega že kot dijak vadi tega posla, da ne pride v javnost kot neuk učenec ali neokreten pomočnik, temveč kot mojster v uporabi pisma in govora — teh dveh sredstev v svrhu komunikiranja idej. Katoliški dijak naj se uri v pisanju, stilu, da more kedaj izražati jasno in prijetno svoje misli na papirju, izkuša naj se pa tudi v govorništvu, da more pozneje kot zrel mož stopiti pred dobro ljudstvo in mu odkriti skrito ost, ki jo je naperil sovražnik — navidezni prijatelj proti ljudstvu, ko mu izkuša pod pretvezo resnice, svobode, znanosti ugrabiti njegove zaklade, njegovo srečo.

To je torej naloga, ki jo ima katoliški dijak nasproti katolicizmu pri izobrazbi razuma, važna zanj in za ves narod. Škof Mahnič ima prav, ko pravi: „Kada bi se polovica onog vremena, što se troši na čitanje „lijepje knjige“ i novina, upotrebalo za učenje filozofije i obragjivanje znanstvenih predmeta, umanjio bi se u kratko broj mladeničkih sanjara i ne bi sproveli svoje najljepše doba života u praznim i nepraktičnim pothvatima; tada bi se umnožilo brzo broj zrelih mislioca, značajnih muževa, odlučnih katolika (l. c. 18. str.)“ Te besede odličnega cerkvenega dostojanstvenika, ki pozna svet in je že v svojih „Dvanajstih večerih“ tožil, da se dandanes premalo misli, dajo mnogo misliti, so sila važne in jih katoliški dijak zato ne prezre.

Vse življenje pa ne obstoji v delovanju razuma, tudi volja je pomembna os, okrog katere se suče človeško življenje. Svobodna volja odlikuje človeka pred vsem zemskim stvarštvom, prejel jo je, da se sam odloči za ali proti in tako svobodno vrši svojo življensko nalogo, dočim se druge stvari prisiljene. Lahko pa se ravno zaradi te prednosti človek izgubi s prave poti in pade globoko in mogoče celo obleži. Da se izogne tem padcem, mora svojo voljo vzgajati t. j. podrediti razumu vsakdo in tako skrbeti, da si privzgoji značajnost t. j. kremenitost volje. Ravnotako zahteva Kristus od katoliškega dijaka značajnosti in neupogljivosti v njegovih krščanskih načelih in njegovem krščanskem življenju in tudi Cerkev pričakuje iz vrst katoliškega dijaštva značajnih bojevnikov, ki ne bodo trst v vetru, temveč stoletni hrasti v viharju življenja. Dandanes manjka značajev, je splošno mnenje, in da se o tem prepričamo, se je le malce treba ozreti naokrog, saj se danes prodaja prepričanje za košček

bornega kruha, moderni človek se boji logike, ker bi moral začeti novo življenje in naša doba ni doba jeklenih mož, temveč jokavih in solzavih otrok. Tem žalostnim razmeram pa je vzrok pomehkuženost volje, njena lenivost in boječnost pred napori in trpljenjem in temu je treba odpomoči. Naš čas je potreben značajnih mož, ki se ne boje žrtev in s svojimi idejami stoje in padejo. „Unsere Zeit braucht ganze, sogar eisenharte Männer,“ je dejal nemški cesar (F. Leuchtturm, Trier 1910/11. IV. let. 234. str.) in če jih rabimo splošno, jih rabi zlasti Cerkev, zakaj oblaki se zbirajo in pridejo časi, ko bo katolicizem stal žrtev. In takrat bo tudi katoliški laik moral zavzeti svoje stališče in pokazati, da mu ne gre le za besede, temveč tudi za dejanja in da njegova teorija in praksa tvorita krasno harmonijo in če to tudi stane največjih žrtev. Takih jedrnatih mož rabi Cerkev, država in človeštvo in dati jih mora katoliško dijaštvo, ki si bo s pomočjo vplivnih sredstev, ki mu jih nudi katolicizem, vzgojilo močno voljo in jo priklenilo, dokler je še voljna, na dobro, tako da ta vez ne poneha, naj rjove in tuli vihar, kakor hoče. Zvesto svojim krščanskim idealom se ne bo brigalo za komodnost, temveč le za resnico in dobrino ter bo tako trdno stalo na svojem mestu, Cerkev in ljudstvo pa se bota s ponosom ozirali na te vrste kremenitih značajev, ki pridejo v domovino in ukrešejo tu eno samo veliko iskro — trdnosti in neupogljivosti.

To je nekako program, kakor ga razvije dijak na podlagi katolicizma v zasebnem življenju, program dela in zatajevanja, ki rodi mož, kakršnih je že rodil mnogo in ki se jih bo radovala Slovenija s Cerkvijo vred, a ta program še ne obsega vsega katoliškega dela, ki je dolguje svojemu katolicizmu. Ker se giblje tudi v družbi, prihaja z drugimi v dotiko, nastanejo zanj:

II. Dolžnosti v občevanju z drugimi.

Kristus je dal svojim apostolom apostolski klic, naj gredo med svet in naj poučujejo vsa ljudstva o njegovem božjem nauku, razposlal jih je in začela se je apostolska misija. Odtakrat v Cerkvi neprenehoma cvete ljubeznipolno apostolsko delo in vsakemu katoliku kliče v spomin Kristusov „pojdit“e, da naj prispeva, kolikor mu je mogoče, in skrbi, da napreduje krščanska stvar, da požene velike in močne korenine široko in zraste iz njih mogočna in veličastna ter se raztegne po vsej zemlji. To je apostolsko delo katoliško, h kateremu ni zvan le svečenik, temveč vsak katolik in dolžnost, da se odzove temu pozvanju, je tem večja, čim večja sposobnost. Zato je tudi katoliški dijak pozvan, da postane, kolikor mu pripušča njegov stan, apostol krščanske stvari, krščanskih idej in krščanskega življenja ter tako pomaga, da se kraljestvo Kristusovo na zemlji utrjuje in širi. V dosego tega cilja, da se utrdi in razširi kraljestvo Kristusovo, bo tudi katoliški dijak manj ali več uspešno zastavil svoje moči, kar mu bo rodilo zadovoljstvo, mir in trajno srečo. Poglejmo torej, kako bo pomagal utrjevati in širiti kraljestvo Kristusovo, kako bo zastavil svoje moči v občevanju z drugimi.

Dva sta momenta, ki prevevata in uravnavata človeško življenje ter se ali harmonično družita ali pa si bijeta drug drugemu v obraz, teorija in praksa, prva — področje razuma, druga — področje volje. Tudi krščanstvo se kaže med verniki v luči teh dveh oblik, marsikdo je v besedah, v teoriji Kristusov, v življenju se pa malo meni za Kristusovo zapoved, drugi pa je zopet praktičen katolik, ki vestno vrši svoje katoliške dolžnosti, a utihne, če pride bombastični frazer in začne zabavljati o vsem, kar je božjega, tretji pa so dosegli ideal, ker so Kristusovi z dušo in

telesom in posvete Njemu vsega človeka — razum in voljo ter tako združijo teorijo in prakso v lepo harmonijo. Kakor se krščanske ideje porajajo v tej trojni obliki med katoliki, tako bo tudi katoliški dijak v tem smislu deloval v občevanju z drugimi in stremil za uresničenjem harmonije med teorijo in prakso. Zato bo krepil katoliško prepričanje in zavest ter vplival na moralnost svoje okolice ter jo poglobil in utrdil. Svoje delovanje v tem dvojnem smislu pa bo drugače uredil med šolskim letom in drugače na počitnicah.

V dobi šolskega leta občuje katoliški dijak največ s tovariši — dijaki in zato bo raztegnil svoje blagonosno delovanje med njimi, saj ni idealnejšega kakor pomagati svojemu stanovskemu drugu in ga varovati nesreče. In lahko bo dobil prilike, da marsikomu izmed svojih tovarišev in vsem skupaj utrdi katoliško zavest, če pa že ne bo mogel storiti tega, bo pa katoliškemu prepričanju priboril vsaj ugled, da se ne bo govorilo o boječnosti katoliškega mišljenja in se iz tega sklepalo, da je lažnivo. Kolikokrat se zabavlja med dijaki proti veri, proti Cerkvi, da, v šoli se ruje proti katehetovim naukom javno in zgodi se, da se ravno ob takih prilikah vcepi marsikomu kal dvomov, ki rastejo in rastejo, tako da se nazadnje izgubi v njih. Ob takih prilikah katoliški dijak ne bo stisnil repa, temveč bo pokazal svojo barvo, postavil se bo po robu in bo povedal svojim kolegom, da ne dopusti, da se blati resnica in povzdiguje zaslepljenost in laž. Nazunaj ga bodo nasprotniki sicer mogoče prezirali in pomilovali, v srcu pa bodo prepričani, da je res katoliški in da katholicizem ni tako sanjav, kakor so si mislili in so jih poučili razni monisti, materialisti, idealisti itd., ki so prepojeni sovraštva do katholicizma in zato aprioristični in pristranski. Razentega bo pa s svojo odločnostjo podprl omahujoče duše, ki mislijo, da katholicizma in katolikov že komaj kaj je in zato omahujejo semintja. Veliko je dvomov med dijaštvom ravno o katholicizmu in čisto naravno, saj je Kristus znamenje, ki se mu bo nasprotovalo, in te dvome znajo nasprotniki izrabiti, kar se da. Tako se zgodi, da marsikak dijak izgubi prepričanje, ki mu je je vcepljala dobra mati od mladega, ne da bi vedel, kako in zakaj. Tu je potrebna odpomoč od strani katoliškega dijaka, ki mora take dvomljivce dobiti, jih pomiriti in jim pomagati, da pridejo potom hladnega razmišljanja, do resnice, če pa ni temu kos, naj jih pa ljubeznivo in prijateljsko sprejme v svoje okrilje ter jih napoti do mož, ki jim rešijo njih dvome in s tem njih srečo, ki se jih pa sami ogibajo. To je široko polje dela, ki se odpira katoliškemu dijaku v krogu njegovih tovarišev in se ne sme in tudi ne more omalovaževati. Dalje!

Žalostno je dejstvo, da se nesramnost, nemoralnost prodaja javno na ulici, po listih, knjigah, po izložbah, da se dandanes zavija z rafinirano fineso nenravnost v plašč umetnosti, ki se je spozabila tako daleč, da je postala iz hčerke božje sužnja satanova, ki služi denar in se prilizuje ljudem, s tem, da laska njih strastem in podlim nagnjenjem. V tak milieu dojde nepokvarjen dijak, prepuščen sam sebi, neizkušen in nepoznate so mu kleči, ki mu prete od vseh strani. Kako lahko se zgodi, da zadene ob nje in razbije čolnič svoje moralnosti in s tem svojega življenja? Nevarnost je velika, da zagazi tudi dober, nepokvarjen dijak vsled svoje neizkušnosti in prevelikih nevarnosti v mlakužo poltenosti in pohote ter tako usahne cvet in up narodov. Gotovo je, da pasti, ki se stavijo neizkušnemu dijaku, niso izostale brez sledov, tako je na Nemškem zlož splošno in tudi v Avstriji ne bo bolje. Klic po pomoči je splošen in kdo bo laže pomagal, ko katoliški dijak? Ne gre, da bi izpreobračal zakrknjene in nepoboljšljive grešnike, zakaj nevarnost bi bila velika in up na uspeh

majhen, pač pa je katoliški dijak svojemu katolicizmu dolžan, da mlajše, nepokvarjene dijake obvaruje pretečega zla s tem, da občuje ž njimi in jih opozori na veliko nevarnost, ki jim jo stavi podli svet. Pa ne le to, tudi tiste bo opozoril katoliški dijak ljubeznivo in bratsko, pri katerih se pot navzdol šele pripravlja ali se je mogoče šele začela, a samo začela, ter jih bo tako s prijaznim opominom otel Kristusu in narodu. To je področje katoliškega dijaka, kjer lahko pokaže, da je njegov ideal Kristus, ki je prvi učil vzvišeno ljubezen do bližnjega. V tej ljubezni pa bo šel katoliški dijak s čuječim očesom med svoje tovariše ter jih bo opozarjal pred nevarnostmi ter jih tako varoval padca, nesrečnega zanje in za ljudstvo. In to mu je tudi mogoče bolj ko komu drugemu, saj je v vedni dotiki s svojimi tovariši, jih pozna in lahko hitro opazi pretečo nevarnost ter mu je poleg tega dovoljen mnogo ostrejši opomin ko dušnemu vodniku, gospodinjji, staršem i. dr. in njegova beseda, kot beseda tovariševa izda brezmejno več ko vse dolge in tudi še tako globoke in lepe pridige. Če vrši katoliškomisleči dijak to svoje apostolsko nalogo med dijaštvom, sila mnogo pomaga duhovščini, kar je pa tudi dolžan storiti. S tem, da si je zbral za vzor Kristusa, resnico in učenika ljubezni do bližnjega, si je naprtal nalogo, da deluje med svojimi tovariši, bodreč in svareč, oznanjujoč resnico in nravnost ter prezirajoč laž in greh, naj se pa podaja v zlati ali lončeni čaši, to je vseeno. (Dalje).

J. Ž.

Živinozdravništvo.

O živinozdravniški vedi vlada med izobraženstvom kakor med ljudstvom velika nejasnost, ki nam more tudi razložiti veliko premajhen ugled živinozdravniškega stanu. Med inteligentnimi sloji ne velja živinozdravnik za akademično izobraženega moža in zato se ga tupatam prezira v družbi. Med ljudstvom je pa sploh mnenje, da je treba za ta stan le šest gimnazijskih razredov in treh letnikov živinozdravniške šole. Zato, mislim, ne bo odveč, če posvetimo tej vedi par vrstic in razženemo tisto nejasnost, ki nas pokriva. Premotrimo najprej pomen živinozdravnika za gospodarski razvoj našega naroda, potem nekoliko o živinozdravniški vedi in njenem razvoju!

V povzdigi narodnega gospodarstva je živinozdravniški stan eminentne važnosti in gotovo med prvimi faktorji, ki so poklicani delovati na tem polju. Narodu, kateremu dolguje svoj obstoj, bo živinozdravnik posvetil svoje moči in znanje in deloval na to, da ga dvigne na vedno višjo stopnjo gospodarske blaginje. Saj želi vsakdo, da bi se mogli skoraj otresti tujega kapitala in zidati na lastni temelj, od katerega smemo upati, da bo zdržal visoko stavbo. Zato je bilo in je še naše načelo v gospodarski osamosvojitvi, ker smo prepričani, da nam je zmaga povsod zagotovljena, če zmagamo v tej smeri.

Nemalo more pripomoči tej zmagi živinozdravnik, ako si je svest svoje naloge in jo tudi vrši. Naloga je lepa in vredna posvetitve krepkih moči. Nihče si ne sme šteti kot nečastno hoditi od hleva do hleva, od svinjaka do svinjaka in pomagati, kjer je treba pomoči; saj vemo, da je v mnogih krajih naše slovenske zemlje ves kmetov up v živini, največ pa v poljedelstvu. Povsod mora zastaviti živinozdravnik svojo roko in delovati v splošno korist. Kdor se zaveda svoje dolžnosti, ne bo šel v hlev le takrat, ko ga pokliče posestnik k bolnemu živinčetu, ne, pravi

živinozdravnik, kateremu je pri srcu gospodarski procvit slovenskega naroda, bo prirejal predavanja po vaseh in ne bo čakal povabila kakega društva ali zadruge. Razlagal in podučeval bo ljudstvo, kako naj dela, da more upati kar največ uspeha. Vodil in kazal jim bo ono pot, po kateri se pride najlažje in z najmanjšimi stroški do zaželjenega cilja, do umne živinoreje, do praktičnega gospodarstva. To je mnogokje še jako zanemarjeno in tiči še vedno v starih tradicijah, vsake novosti se brani. Prednamci so tako delali, zakaj bi mi ne? Kdor ima oko, vidi vse polno dela, ki nas čaka.

V kljub takemu pomenu je živinozdravniški eden najmanj uglednih izmed stanov, ki zahtevajo visokošolsko naobrazbo. Socijalno stališče živinozdravnikov je pri nas v Avstriji primeroma slabo, ker se jih ne upošteva kakor zaslužijo po svojih študijah in po delu, ki ga vršijo. Drugod je ta stan mnogo na boljšem, n. pr. v Rusiji. Upamo vsaj, da pride tudi pri nas do boljših časov; saj korakamo dostikrat po stopinjah drugih držav, zakaj ne bi tudi tukaj! Največ škodujejo temu stanu mazači, proti katerim ne nastopi država kot bi morala. Skrajni čas je že, da se takim osebam prepove vsako vmešavanje v stvari, ki jih ne razumejo in ne morejo razumeti, ker jim manjka potrebne izobrazbe. S tem bo stališče živinozdravnikov mnogo zboljšano, ne gmotno, na to niti ne mislim, ampak moralno stališče. Ljudstvo bo dobilo zaupanje do njih in jih bo spoštovalo ter cenilo.

Živinozdravniška veda je danes tako visoko razvita, da odgovarja popolnoma potrebi časa. Stoji v vrsti drugih ved in se ne sme zapostavljati kot manj vredna. Z drugimi vedami je rasla in se razvijala.

Početki zgodovine nam sicer ne nudijo bogve koliko podatkov o živinozdravniški vedi, vendar je dokazano, da sega ta daleč v oni čas, ko še ni bilo drugih ved in znanosti, ki se danes ponašajo. Ni se pojavila in počela kot taka, ker je imela mističen značaj. Duhovniki so smeli žrtvovati bogovom le čiste, zdrave živali, zato so ogledali in preiškali drob. Ker je bilo prepovedano odpreti mrliče, se medicima ni mogla razviti in pisale so se knjige o človeškem truplu, o njegovi anatomiji le v kolikor se je dalo sklepati po analogiji živalskega notranjega ustroja. Tako je pisal o tem Aristotel, dasi vemo, da ni nikoli videl človekove notranjščine. Živinozdravniška veda je torej služila kot podlaga medicini. Da so bili prej živinozdravniki kot humano-zdravniki, nam pričajo tudi izkopine z mnogimi napisi. V 4. stoletju po Kristusu vidimo v isti vrsti obe vedi, a koncem bizantinskega cesarstva je veterinarska veda prekosila medicinsko in tako vladala do 15. stoletja, kjer je obstala in životarila do 18. stoletja, ko je potreba in „pestis bovina“, ki je divjala od vzhoda do zahoda po celi Evropi, prisilila javnost, da varuje sebe in živino. Ta nesreča je zdramila države, da so resno začele misliti na živinozdravniški stan in živinozdravniške šole. In s to dobo se začne pravzaprav znanstveno gojiti živinozdravništvo. V zgodovini šol se zrcali tudi zgodovina živinozdravniške vede, zato se omejimo le na začetek in razvoj živinozdravniške šole na Dunaju.

Z ustanovitvijo šol so hoteli kar na mah dvigniti veterinarstvo, dasi zahteva vsaka stvar časa za svoj razvoj. Česar je manjkalo, so vzeli medicini in mašili luknje, kar pa ni šlo, ker se ti dve vedi v marsičem razlikujeta. Šele po desetletjih so prišli na sled svoji napaki in so začeli počasi popravljati, kar se je zagrešilo. In sedaj vidimo živinozdravniško vedo na isti stopnji kakor druge naravoslovne vede in neodvisno od sestre medicine.

Prva evropska živinozdravniška šola se je ustanovila l. 1762. v Lyonu, kateri so sledile druge kot gobe po dežju, zlasti na Nemškem. Tudi v Avstriji niso spali; poslali so par mož-zdravnikov na Francosko študirat veterinarstvo in tako je bilo mogoče udejestviti tudi pri nas tako šolo leta 1777.; podrejena je bila generalnemu poveljstvu. Poduk, ki je trajal spočetka dve leti, je bil omejen le na najbolj potrebne predmete in živinozdravniki niso mogli biti bogve kaj, zlasti če še pomislimo, da ni bilo mnogo inteligentnega materiala, ki bi se posvetil temu stanu.

V dobi francoske nadvlade, je prišla 1812. ta šola iz rok vojaške oblasti in se priklopila medicinski fakulteti dunajskega vseučilišča ter ostala kot njen bistveni del skoro pol stoletja. Šola se je bolj razvijala kot pod vojaškim poveljstvom, kar se kaže v novih učnih načrtih in stremljenju, postaviti zavod na znanstvena tla. S tem je šlo težko; predvsem se je temu protivila nezadostna izobrazba slušateljev, od katerih se je zahtevala za sprejem le majhna skušnja. Poleg rednih slušateljev so bili tečajji za posamezne predmete, katere so posečali kovači, posestniki, častniki, grajščaki, mesogledniki, lovci itd. V to dobo (1812-1849) spada novo šolsko poslopje, ki še sedaj služi svojemu namenu. Omeniti bi bilo, da je bil na tej šoli nastavljen kot korrepetitor dr. Bleiweis, odkoder je bil l. 1841. poslan v Ljubljano kot profesor živinozdravilstva na novoustanovljeni podkovski šoli.

Na večkratno prošnjo proforskega kolegija se je šola ločila od univerze in postala samostojen zavod (1849); vsled odloka ministerstva za uk in bogočastje so se še vedno poleg živinozdravnikov izobraževali tudi magistri med. veterinariae in konjski zdravniki (Kurschmied), ki so se rekrutirali iz kovaških pomočnikov. Z letom 1852., ko je začasno prenehalo naučno ministerstvo, je prešlo vodstvo šole zopet v vojaške roke, ki niso nikdar kazali smisla za znanstveni napredek živinozdravniške vede. Slednjič so vendar prišli merodajni krogi do spoznanja, da je namen zavoda: gojitev vede, izučenje živinozdravnikov in podkovskih kovačev. Da bi dobili boljših slušateljev, so poojstrili sprejemni izpit in pozneje (1886) zahtevali 6 razredov srednje šole brez posebnega izpita. Ker je bila doba 3 let premajhna za temeljito izobrazbo, so podaljšali študij na 4 leta. Velik korak je zaznamovati v letu 1897., ko dobi zavod naslov: visoka šola in se za 3 leta imenovani voditelj nazivlje rektor. Istočasno je nastal sedanji provizorični učni in izpraševalni načrt, ki določa za sprejem na visoko šolo maturo. Od tedaj stoji tudi nova medicinska klinika. L. 1905. se je ustanovil zavod vojaških veterinarskih akademikov namesto prejšnjih konjskih zdravnikov (Kurschmied).

Vsled pritiska dijakov samih in s pomočjo profesorjev je cesar pripoznal šoli 5. sept. 1908 pravico doktorata in prosto volitev rektorja, ki je dobil naziv: rektor magnificus. Ker so učni prostori radi velikega števila slušateljev pretesni in ne odgovarjajo zdravstvenim zahtevam, je sklenil ministerski svet že leta 1909., da se sezida novo poslopje na periferiji mesta in da pride zavod v področje naučnega ministerstva. V novih prostorih in z novim učnim načrtom, ki stopi kmalu v veljavo, se bo zavod še bolj povzdignil in upati smemo še več uspehov od izvrstnih proforskih moči, ki se trudijo na polju živinozdravniške vede.

O študiju samem da pojasnilo „Koledarček slov. katol. dijaštva.“

Naj dodam še statistiko obiska živinozdravniške visoke šole na Dunaju, ker se iz te razvidi rastoče zanimanje za veterinarsko vedo.

Šolsko leto	Zimski tečaj			Poletni tečaj		
	Rednih sluš.	Voj. vet. akadem.	Skupaj	Rednih sluš.	Voj. vet. akadem.	Skupaj
1901/2	52	—	52	49	—	49
1902/3	62	—	62	63	—	63
1903/4	96	—	96	90	—	90
1904/5	123	—	123	118	—	118
1905/6	170	20	190	162	20	182
1906/7	261	40	301	242	40	282
1907/8	310	59	369	284	58	342
1908/9	388	77	465	342	77	419
1909/10	415	75	490	413	70	483
1910/11	525	69	594	514	69	583
Skupaj	2402	340	2742	2277	334	2611

Gotovo bo nekatere zanimala tudi statistika klinike na žvinozdravniški visoki šoli. Dunajske gospe pač ljubijo svoje psičke, da jih toliko pripeljejo v bolnišnico.

A. Velike domače živali.

Leto	Konj	Govedi	Koz	Ovc	Prašičev	Skupaj
1909	4414	165	13	2	21	4615
1910	4556	133	21	19	23	4752

B. Majhne domače živali.

Leto	Psov	Maček	Perutnine	Raznovrstnih	Skupaj
1909	1906	6	50	6	1968
1910	2020	33	104	24	2181

S tem člankom sem hotel nekoliko pojasniti pomen žvinozdravniške vede in njen razvoj, zlasti kar zadeva Avstrijo, hotel sem tovariše opozoriti na ta študij. Nimam pa namena ž njim privabiti prihodnje leto celo tropo srednješolskih tovarišev na to šolo. Žvinozdravniških mest je danes še malo, privatne prakse pa ne kaže nobenemu izvrševati, ker se ne izplača. Zato ne gre, da bi se kar vsuli na to stroko in čakali po dokončanih študijah morda leta in leta, da se izprazni kje kako mesto. Letos je na žvinozdravniški visoki šoli 17 slovenskih prvoletnikov. Če pride vsako leto do 10 tovarišev iz vseh slovenskih pokrajin, bo zadostovalo po današnjem stanju žvinozdravniških mest. Študij ni

lahak; kdor pridno študira, ga dovrši v 4 1/2 leta, če pa želi doseči doktorsko čast, seveda več. V podpore ni staviti prevelikega upanja, ker se te krčijo z rastočim številom slušateljev in prosilcev. Kdor ima veselje do te stroke in hoče koristiti svojemu narodu, naj se posveti živino-zdravniškemu stanu.

Fr. W. Foerster:

Postanek in bistvo ženskega vprašanja.

(Lebensführung, str. 236.)

Pregled o postanku in bistvu ženskega vprašanja je otežkočen zato, ker se v vseh modernih razmotrivanjih o tem vprašanju povsod zamejnava večno in časno. V čisto določenem zgodovinskem razvoju so dobili vsi življenski in delavski pogoji ženstva čisto drugo obliko. Žena je izločena iz starega reda in vse drugačne zahteve se stavijo na njo; ta izprememba je povzročila, da se je jelo premotrivati temeljito njeno stališče v družbi, na novo študirati in določati njene pravice in dolžnosti.

Ta odločivna izprememba je temeljita v razvoju industrije, ki je korak za korakom izrinila gospodarsko produkcijo iz hiše in jo premetstila najprej v rokodelstvo in potem v tovarno in tako prisilila ženo, slediti nekdanjemu delu in takisto zapustiti dom — ali pa ostati brez kruha, brez dela. Čim bolj so se žene zavedale duševne, moralne in socialne bede, ki je nujno sledila temu razvoju in imela svoj vzrok v pomanjkanju dela, tem bolj energično so zahtevale dohod v moške poklice, moško izobrazbo in moško prostost. Možje pa so sprožili vprašanje, ali ne bi se morda s takim zenačenjem izgubil ženski značaj, ki je za kulturo in za družino enako nenadomestljiv: žena spada v hišo, ne pa v moške poklice! Nato so žene odvrnile, da je saj jako slab dovtip, ženam priporočati domačijo, ko vendar izpremenjene gospodarske razmere in drugi življenski pogoji onemogočijo skoro polovici ženstva družinsko življenje in jih prisilijo, iskati si kruha drugod. Za tem navadnim povečevanjem da se tudi skriva zelo nizkotno pojmovanje ženstva: Ženske se ne smatra za človeško osebnost, ampak za topo spolno bitje, brez posebnega duševnega namena in veličanstva.¹

Da pa je brez dvoma nevedno iskati najvišjo popolnost človeške osebnosti v taki meri v izpolnitvi naravnega poklica, vezati jo na zunanje slučaje. Brezdvoma se sme nasprotno trditi, da taka žena, ki potrebuje materinstva za svojo duševno popolnost, tudi kot mati nima notranje prostosti, in vrši tisto samo naravno materinstvo, ki se izrabi v družinskem egoizmu, in bolj otesnjuje in ovira značaj in zmožnost za ljubezen, kakor krepi in oživlja. Tudi izven naravnega poklica ima žena celo vrsto poklicov, ki omogočijo, kakor uči skušnja, cvet ženske osebnosti, ki morda ustvarijo globlje materinstvo, kot je ono, ki se vzbudi v naravnem materinskem poklicu, ki ima vendar opraviti vedno samo z „lastnim mesom in krvjo.“

Tako pojmovanje se da ozdraviti samo z vzgledom samostojnih, v različnih poklicih delavnih žena, ki dokazujejo z delom in življenjem, da

¹ Enostransko precejevanje materinstva je, kakor je lahko umljivo, privedlo mnogo žena doravno tako kratkovidnega precejevanja moških poklicov. Sicer pa tega enostranskega stališča ne zavzemajo samo možje, ampak tudi mnogo žena, ki materinstvo proslavljajo, kakor bi bila edina pot, po kateri se uveljavijo najvišje lastnosti žene.

žena ni samo sužnja svojega naravnega poklica. In kar se tiče siljenja žena v moške poklice, s tem se ne stre ženska posebnost, temveč njen delokrog se razširi — kakor tudi njena domača opravila po višji izobrazbi in večji samostojnosti samo pridobe.

VISOKOŠOLSKO DIJAŠTVO.

Slovensko katoliško akademično društvo »Danica« je štela v letnem tečaju 1911 58 članov. Na novo sprejetih je bilo 27, med temi pet, ki so bili dosedaj v Gradcu ali v Pragi. Občni zbori so bili trije; en prijateljski sestanek in trije diskusijski večeri. Življenje in delovanje društva pa je bilo na zunaj veliko bolj živahno, kakor pa v društvu samem. Javno se je društvo udeležilo procesije v poljski cerkvi na sv. Rešnjega telesa dan. Isti dan so se tudi telovadci »Danice« udeležili javne telovadbe, ki so jo priredili češki Orli. Po svojih zastopnikih je bila »Danica« zastopana na slavnostnem večeru ob priliki ustanovitve poljskega akademičnega katoliškega društva »Polonije«; na starešinskem sestanku na Bledu; na ustanovnem zborovanju »Društva prijateljev Jugoslovanov« v Krakovu; pri ustanovitvi češkega akademičnega katoliškega društva »Lipa« na Dunaju; istotako hrvaškega akademičnega katoliškega društva »Preporod« v Gradcu; obenem je bila zastopana na slavnostnem komerzu ob priliki desetletnice »Zarje«; na VI. češkem katoliškem shodu in na abiturientskem sestanku v Domžalah. Jako dobro in požrtvovalno je bilo delovanje članov v »Straži«. Vršila so se skoro redno vsako nedeljo predavanja o najbolj aktualnih vprašanjih. Tudi petja v »Straži« so se člani pridno udeleževali. Drugo delovanje je bilo večinoma po klubih; izmed vseh so najbolj delovali hrv.-slovenski klub, v katerem se je poučevala slovenščina in so se prirejala predavanja o Slovencih obče in o slovenski literaturi. Teh sestankov so se udeleževali člani bratskega društva »Hrvatske«, »Lipe« in »Polonije«; dobro obiskane sestanke sta imela tudi medicinski in telovadni klub. Nadalje so bili člani zaposleni tudi s preuredbo poslovnika, ki pa še ni popolnoma izgotovljena. Razmerje med »Danico« in drugimi akademičnimi katoliškimi društvi je bilo zelo zadovoljivo.

Iz Danice. D a n i c a je priredila dne 19. oktobra 1911 pozdravni večer tovarišem prvoletnikom, ki so letos zelo številno pomnožili naše vrste. Pozdravni večer je otvoril predsednik Danice g. star. Stanko Masič in tovarišem prvoletnikom v vznešenih besedah povedal, kaj smo in kaj hočemo. Opozoril je posebno na naša religiozna in narodna načela, ki se jih moramo zavedati. Počastili so s svojo navzočnostjo prvoletniški večer tudi gospodje državni poslanci: Monsignor dr. Žitnik, dr. Krek, dr. Korošec, Hladnik in dr. Benkovič. Razvila se je zelo animirana zabava in upamo, da so tovariši prvoletniki na prvem svidenju z nami dobili najboljše utise.

Sozialstudentische Flugblätter. Sekretariat »Sozialer Studentenarbeit« v München-Gladbachu, ki, kakor znano, izdaja »Soziale Studentenblätter« (naj bo ponovno tudi našemu dijaštvu in inteligenci priporočen!) je izdal poleg tega tudi že deset letakov, s katerimi propagira svoje ideje med dijaštvom. Prvega je izdal maja 1907. Nekatere izmed teh letakov so tiskali v 35—45 tisoč izvodih. Vsak obsega štiri strani. V naslednjem si jih hočemo natančneje ogledati. Ako bi kdo želel te letake, naj se obrne na Sekretariat »Sozialer Studentenarbeit« v München-Gladbachu. — Št. 1. Studenten und soziale Welt. Najprvo razlaga namen soc. dija-

škega dela, ki ga formulira kot razumevanje za dejstvo, da smo del celote naroda, razumevanje te celote in imamo voljo služiti tej celoti. Politiko izloča to gibanje iz svojega delovanja, noče pa tudi vzgajati fanatikov, ki se omejijo na svet, ki so si ga skonštruirali, ampak ljudi, ki imajo razumevanje za vse. Njihovo delo ni šport in moda, ampak izvira iz globoke zavesti socialnih dolžnosti. Da se dijak udeležuje tega dela, je nekaka zahteva današnjega časa, dijaštvo, ki se ne zaveda svoje skupnosti z narodno celoto, ne spada v naš čas. Vse sloje združiti v eno celoto, v kateri ima vsak svoj interes in korist, to je ena naloga modernega časa; druga je, zravnati ogromne razlike, ki jih je vstvaril zadnji čas. Ljudstvo pa tudi samo pričakuje, da se mu približamo in sodelujemo z njim. — Kdo bo mogoče vprašal, zakaj bi morali ravno kot dijaki s tem začenjati, ko je potem še toliko časa. Mi smo mladi in kot taki se moramo že navduševati za ideale, ki jim hočemo posvetiti zrelo življenje, kakor so tudi naši očetje že kot mladeniči sanjali o nalogah, ki so jih izvedli pozneje kot možje. Mladina pa ima tudi veliko več čustva za kontraste, kateri pridejo tu ravno najbolj v poštev. Način, kako se posvetimo temu delu, je raznolik. Prvo je samo obsebi razumljivo, da moramo študirati predmet, na katerem se hočemo udejstvovati, to je študirati narod kot celoto, kar lahko delamo ob svojem strokovnem študiju, posebno pa o počitnicah. Nemško dijaštvo ima že celo vrsto akademičnih ustanov, ki se pečajo praktično in teoretično s socialnim delom, tako: Akademične Vincencijeve družbe; semestralni delavski kurzi; socialni predavalni krožki in socialna karitativna društva, dalje socialno-znanstvene zveze in socialni krožki. Za počitnice je zopet po svoje poskrbljeno. Socialna počitniška društva: socialni počitniški krožki, delavski kurzi! »Gemeinschaftsarbeit in Residenzarbeit« v pomčniških zavetiščih, delavskih hišah, sirotišnicah itd. — V vseh teh društvih dobi dijak v prvi vrsti sam pouk in ne vpliva direktno na ljudi, s katerimi pri tem občuje ali se bavi z njimi kot objektom, ki ga hoče spoznavati, ima pa tudi nebroj prilik, kjer lahko praktično nastopi s predavanji, kot voditelj izletov, kot učitelj, kot pomočnik pri Vincencijevih družbah. — Št. 2. S o z i a l e F e r i e n a r b e i t. To je važen del dijaškega socialnega dela. Takrat ima dijak čas opazovati reči, ki ga obdajajo in tudi semintje več prilike. Vendar pa je vsak kraj, kjerkoli bivaš, vreden in primeren za študij socialnih razmer. To, kar si prej v teoriji čul ali čital, lahko sedaj opazuješ v življenju. Kako ljudstvo živi, kako delavstvo, kako stanuje, kaj je njegova največja napaka, kje so vzroki, da se mu slabo godi, da živi v pomanjkanju in bedi, kako misli in čuti, kaj čita ali kaj ga zanima, kako je njegovo moralno življenje in moralni nazori, ki se izražajo v tem, kaj govori, kaj poje, kaj rado čita, kako stališče zavzema pri tem ali onem dogodku — vse to mora biti v prvi vrsti predmet tvojega študija. Zanimaj se za vsa društva, ki obstojajo v tvojem kraju; informiraj se o vsem, kako ta društva žive, kaj je njihova naloga, kako jo izpolnjujejo. Življenje samo, ki ga boš spoznal, pa te bo samo privedlo zopet do teoretičnega študija, katerega se boš sedaj z veliko večjim veseljem in zanimanjem oprijel. Kjer ni socialnih inštitucij, ki bi jih lahko doma študiral, tam si nemški dijak, ki se za take reči zanima, pomaga tako, da se preseli za en čas v kraj, kjer ima priliko vse to od blizu spoznati. Zbere se nekaj dijakov, kakih 10—15, ki se posvete takozvani »Gemeinschaftsarbeit«, to se pravi, stanujejo kakih deset dni v kakem pomočniškem zavetišču. Tam jedo, bivajo cel dan in tudi ponoči spé. Kadar so pomočniki pri delu, poslušajo dijaki predavanja ali se na kak podoben način udejstvujejo. — Drug način spoznavanja delavskega življenja za nemškega dijaka je takozvano »Residenzarbeit«, to se pravi, da se posameznik za kake štiri tedne ali več naseli v taki hiši.

Tam študira razmere, a se tudi udejestvuje z agitacijo, predavanji in skuša v vse dobiti jasen vpogled. — Tudi sekretarijat soc. dijaškega dela sprejema za en mesec dijake v prakso. Tam se seznanijo z vso njegovo uredbo in morajo sami delati; važno je tudi, da stopijo v osebni stik z osebami, ki v ti smeri največ delajo. V München-Gladbachu obstoja »Soz. Studentenburse«, kjer dobijo taki večinoma stanovanje zastonj. Jaz mislim, da bi ne bilo tako napačno, če bi se tudi kak slovenski dijak podal za en čas v München-Gladbach, seveda bi se mu za to ne smela odreči zadostna podpora od dežele ali drugod. Hrvatje so že večkrat poskusili in so bili vselej prav zadovoljni. — 3. Akademische Vinzenzarbeit. Vincencijeve družbe je zamislil France Ozanam leta 1833. in kmalu so se razširile povsod. Samo v Nemčiji je bilo leta 1905. 640 konferenc s 11.000 člani. Naloge konferenc so prav različne: Darila za življenje (nakaznice za nakup jedil, darovi, obleke itd.); pomoč bolnikom; posredovanje dela; pravno zastopanje revežev; skrb za dobro berivo; skrb za take, ki nimajo prenočišč; obisk bolnikov in jetnikov; boj proti alkoholizmu in nenravnosti; skrb za mladino in sodelovanje pri raznovrstnih podjetjih, ki imajo za namen dvigniti versko življenje in opomoči bedi soljudi. Naloge so torej najraznovrstnejše; sodeluje vsak lahko, veliko pa je tudi takih nalog, pri katerih je naravnost potreben akademično izobražen človek. Kot dijaki moramo začeti zanimati se za to delo, če ne se bržkone tudi pozneje ne bomo. Dijak, ki sodeluje, bo imel tudi sam od tega največje koristi, ker bo tu bolje, kakor kje drugod dobil vpogled v človeško revščino v duševnem in materielnem oziru. Po nekaterih mestih na Nemškem že obstojajo Akademične Vincencijeve konference, kjer jih ni, bodo dijaka gotovo pri krajevni farni konferenci veseli, če se oglasi za sodelovanje. Naslednje: št. 4. Soziale Studienvereinigungen; 5. Korporationsaufgaben in 6. Heimatliche Arbeiterkurse podajajo praktična navodila v smislu splošnih načel letaka št. 1. Ravnotako št. 8. Leitsätze für »Soziale Ferienvereinigungen«. — Št. 7. An die Studentinnen. — Št. 9. Student und Kellnerin. Jako zanimiv članek, v katerem se opozarja dijak, naj se zaveda časti in vrednosti žene. — Št. 10. Student und Alkohol. Opozoril bi samo na par bibliografičnih notic, ki bodo mogoče koga zanimale; dobro bi bilo, da bi kdo enkrat vso tozadevno nemško dijaško literaturo pregledal in o njej referiral v »Zori«. — »Deutscher Bund abstinenten Studenten« je razposlal leta 1908 na 650 nemških visokošolskih korporacij vprašalne pole v zadevi alkoholizma; 239 jih je odgovorilo. O rezultatu poroča Pavel Reiner: »Die Stellung der deutschen studentischen Korporationen zur Alkoholfrage.« Heidelberg, 1908. — Društva so sledeča: »Katholischer akademischer Abstinentenverband«, organ: »Mitteilungen der schweizerischen abstinenten Studenten und des katholischen akadem. Abstinentenverbandes«, »Kinderfreundanstalt«, Innsbruck, 12. zv., letno 1 M. in »Deutscher Bund abstinenten Studenten«, organ: »Internationale Monatsschrift zur Erforschung des Alkoholismus«, Basel, Fr. Reinhardt, 12. zv., letno 4 M. — Hiltz: »Die Aufgabe der akademischen Jugend im Kampfe gegen den Alkoholismus«. Bern, 1910. — Kraepelin: »Die akademische Jugend und die Alkoholfrage.« — Iz tega pregleda je razvidno, koliko različnih vprašanj, tičočih se razmerja dijaka do socializma obsegajo ti letaki. Vsem, ki se zanimajo za to gibanje, jih najtopleje priporočamo; sekretarijat jih razpošilja zastonj.

Frst.

»Slovanska Liga katoliških akademikov« na Dunaju je imela dne 15. novembra t. l. popoldne sejo načelstva, zvečer pa drugi redni občni zbor, ki se je vršil ob precejšnji udeležbi dunajskih članov in nekaterih zastopnikov ter prijateljev Lige. Dve leti njenega obstoja, prva poslovna doba, je minula, kakšni pa so uspehi njenega delovanja? Zdelo bi se lahko na prvi pogled, da se pričakovanja in nade, ki so jih stavili vsi tisti množestvilni odlični možje vseh zastopanih narodnosti, ko so navdušeno pozdravili njen ustanovni občni zbor, niso izpolnile, ker se je pravzaprav le malo pisalo o njej v javnosti. V koliko je to slednje pogrešeno ali pravilno, nočemo za enkrat razmotrivati; podati hočemo na kratko le glavne stvari iz predsedniškega poročila, tačasnega podpredsednika Steleta na občnem zboru, ki pač dovolj jasno govore, da je Liga v polni meri udeležila upe, ki so bili stavljeni vanjo. — S. Liga K. A. šteje danes 10 podružnic z nad 350 člani, nevštevši »D o m a g o j a«, ki bi mu sedanja vlada ne potrdila naših pravil in »D r u ž s t v a A r n o š t a z P a r d u b i c«, ki sta programno tudi naša. Samo zadnje leto je poskočilo število članov za več kot sto. Liga je ustanovila v tem času štiri naša društva: D a n (slovensko-hrvaško) v Pragi, L i p o (češko), P o l o n i j o (poljsko) na Dunaju in P r e p o r o d (hrvaško) v Gradcu. To je naravnost — reči moramo — nepričakovan uspeh njenega organizatoričnega delovanja. Kratko konstatiranje, na katero se tu moramo omejiti, zveni sicer jako enostavno, zdi se, kakor samoumevno, sedaj ko ta društva eksistirajo; ampak koliko dela, koliko truda pa je bilo za to treba, to bodo vedeli preceniti le tisti, ki so pri tej stavbi sodelovali. Tako obstojita sedaj v Pragi dve naši društvi, v Brnu eno, v Krakovu eno, na Dunaju štiri in v Gradcu dve, ki so vsa včlanjena pri Ligi kot podružnice. Predsedstvo Lige je skrbelo za to, da je bilo zastopano pri vseh večjih prireditvah našega dijaštva, tako v Pragi, v Krakovu, v Kraljevem Gradcu, na Velehradu, v Olumucu, na Dunaju, v Gradcu ter na številnih sestankih po hrvaških in slovenskih deželah; to je veliko pripomoglo k posebnemu zblizanju članov posameznih narodnosti. Liga je nastopila v Zimmermannovi aferi ter proslavila tri jubileje: Grundwaldski, Gajev in Mahničev s primernimi, res lepo uspelimi prireditvami; tudi plesni venček na Dunaju je dobro izpadel. Društvo je priredilo več sestankov s predavanji o slovanskih vprašanjih ter skrbelo za jezikovne kurze za češčino, poljščino, hrvaščino in slovenščino, izmed katerih so nekateri izborno prospevali. Nadalje je izpeljala Liga podrobno notranjo statistiko, uredila sploh upravne stvari, nabavila si knjižnico, zlasti za slovanska vprašanja. Skrbela je za ožji pismeni stik s podružnicami, za vzajemno poročanje v naše dijaške liste; da je storila, posredno in neposredno, zelo veliko za osebno spoznavanje v njej zastopanih narodnosti, to je pa gotovo največja njena zasluga. Marsikak načrt je moral ostati seveda neizpeljan; omenjam na primer almanah, ki ga vsled gmotnih težkoč ni bilo mogoče izdati. To in še marsikaj družega pa naravno pade na račun naše javnosti, ki za enkrat še ni pokazala dejansko, da bi res cenila in pojmovala v polni meri stremljenja Lige — razven nekaj častnih izjem, katerim so uspehi Lige lahko najboljše zadoščenje. — To so nekateri podatki iz poročila predsedstva, ki se je z navdušenjem odobrilo. Ko se je izvršil dnevni red, volitve itd., se je debatiralo o nadaljnjih ciljih in nalogah Lige; o njih nam bo poročati, ko bodo izvršene. Govorili so k tej stvari poslanec Valov-

šek, M. Bolkovac, Smolčič, Sušnik, Mezovec, Marozycki, Vrtovec ter zastopnik iz Brna, ki je tudi predsedoval neoficijelnemu delu večera. L. S.

»Slovanska Liga katoliških akademikov« na Dunaju si je izvolila na svojem drugem rednem občnem zboru dne 15. novembra t. l. za naslednjo poslovno dobo dveh let predsedstvo, ki se je konstituiralo tako-le: Predsednik: Imbro Bolkovac, stud. med.; podpredsednik I.: Lovro Sušnik, cand. phil.; podpredsednik II.: Anton Tomaszek, stud. agr.; tajnik: František Vitek, cand. iur.; blagajnik: Josef Musielewicz, cand. phil.; odborniki: Cyrill Melichárek, cand. phil., Theodor Myslivec, stud. ing., Vlado Smolčič, stud. esp., Lovro Bogataj, cand. iur., Vekoslav Vrtovec, stud. iur.

»**Studentská Hlidka**«, glasilo češkega katoliškega dijaštva, se razvija čedalje lepše. Letos nastopa svoj četrti letnik. In že sedaj se lahko vidi, kolikega pomena je za razvoj češkega dijaštva. Z njo je šele dobilo katoliško dijaštvo podlago, tla, na katerih vidno in uspešno raste stavba njegovega pokreta. Posebno razveseljivo je dejstvo, da se je list tako razširil po srednjih šolah, kjer so vladali doslej nemoteno masarykovski profesorji, ki niso imeli za versko prepričanje drugega kakor ironičen nasmej; potreba po takem listu je bila torej res že velika. Sedaj lahko pričakuje češko katoliško akad. dijaštvo, da bodo bodoči abiturijenti mogočno pomnožili njegove vrste. — List je izborno urejevan. Prinaša članke načelne vsebine, filozofskega, socialnega sodržaja, sempatam tudi agitativnega značaja. Zasleduje vedno razmere tujega dijaštva, zlasti francoskega, angleškega in nemškega in skoro v vsaki številki dobite kak tozadeven članek. Seveda informira pa predvsem o katoliškem slovanskem dijaštvu in njegovem delovanju. Prinaša redna poročila o slovenskem, hrvaškem in poljskem dijaštvu; in zadnje čase se je začela še posebno zanimati za Lužiške Srbe in Slovake, ki so Čehom po prostoru in jeziku najbližji, kar je gotovo jako hvalevredno. Ima nadalje dober vestnik slovanski, visokošolski, srednješolski, učiteljski in kulturni. Pozabiti ne smemo tudi literarne priloge »Jitro«, kjer se nudi mladim leposlovcem dokaj obširno polje za udejstvovanje nov.h sil. Kdor se zanima za češčino, ima tu lepo priliko, da se pobližje seznanj z razmerami bratskega nam češkega dijaštva. — Cena za dijake 2 K, za druge 3 K. L. S.

Slovaščina na srednjih šolah. (Gl. »Stud. Hlidka«, I. IV, št. 1—2.) Z letošnjim letom se uvede vsled naredbe naučnega ministrstva slovaščina kot obližatni predmet na zgornjeogrskih učiteljskih, gimnazijah in realkah. Ta naredba je za Slovake velikega pomena. S tem je takorekoč še le uradno priznan ta jezik na ogrskih srednjih šolah. Težkoče so za enkrat v tem, da bo le malo sedanjih profesorjev kos tej nalogi. Kljub temu pa pomeni to dejstvo velik korak naprej v razvoju kulture zatiranega slovaškega naroda. L. S.

Kulturni boj na Slovaškem. Zadnje počitnice je bilo čitati v slovaških listih, v naprednem »Týždeniku«, v kat. »Slov. Lúdových Novinách«, pa tudi v čeških, n. pr. v »Našincu«, članke, ki so jasno osvetili sedanje razmere med Slovaki. Preje smo večkrat čitali po listih vesti o zatiranju Slovakov od strani »vitežkih« Madžarov; zlasti je morala veliko pretrpeti duhovščina, edina branitelj.ca narodnih pravic, posebno župnik A. Hlinka, ki ji stoji na čelu. Zadnje čase pa so zanesli svobodomiselnici masarykovega kova — Masaryk je šel celo sam agitirat na Slovaško — ki so se izučili tega v Pragi, kulturni boj tudi med ta ubogi narod, ki mu je edinost in sloga silno potrebna. Dr. Šrobar, Hodža, Štefánek itd. so začeli surovo napadati duhovščino in uprizorili silno gonjo, da bi iztrgali vero iz src vernega podtatranskega ljudstva. Zlasti so skušali pripraviti Hlinko ob njegov

ugled: očitali so mu celo narodno izdajstvo. Znano je, koliko je žrtvoval ravno Hlinka za svoj narod. Nastopil je proti krivični državni upravi, uprl se je Paroy-mu, krivičnemu svojemu škofu, bil suspendiran, ječal cela tri leta v ječi, dokler ni njegova pravična stvar zmagala v Rimu: bil je zopet ustoličen v svoji fari ružomerski. Letos je potem Paroy vizitiral njegovo faro. In kaj se je tu zgodilo? Svobodomiselci, ki so se že veselili, da bo postal Hlinka drugi Hus, so bili vsi razočarani, kako da je mogel dopustiti Hlinka vizitacijo fare od strani škofa. In — te vrste ljudje so povsod enaki — razkričali so ga za narodnega izdajalca. To je bilo tamošnjim vernikom preveč. Na podlagi sodnijskih aktov iz leta 1906. so dokazali, kdo je pravi izdajalec slovaške stvari. Obenem s Hlinko je bilo takrat v preiskovalnem zaporu več Slovakov, med njimi tudi dr. Šrobar, voditelj naprednjakov. In ta značajni mož je šel, očrnil in še bolj obdolžil svoje soobtožence — in tako rešil svojo kožo, kar je pri tamošnjih sodnijskih razmerah lahkoumevno. Taki ljudje potem seveda morajo očitati drugim izdajstvo. Slovaška narodna stranka, v kateri imajo večino naprednjaki in luterani, se je seveda zavzela za Šrobarja. Značilno je tudi to, da tudi ta stranka stoji na »krščanskem« stališču, seveda le dokler si ne bo upala odkrito pokazati svoje prave barve . . . Slovaški katoliki, na čelu jim Hlinka, Skyčák, Juriza i. dr., organizirajo odpor proti tem škodljivcem njihovega naroda. Tudi na Slovaškem se bodo razmere konsolidirale, kakor vidimo in razvoj bo šel isto pot kot drugod.

L. S.

O nalogah ženske v sedanjem času je razpravljal dr. Fr. Hawati na letošnjem nižjeavstrijskem katoliškem shodu v Dunaj-Novem mestu. Ker sem se osebno udeležila te impozantne manifestacije katoliške zavesti, naj pošljem zvestim čitateljem »Zore« v domovino svoje glavne misli tega zanimivega predavanja. Sedanjost zahteva jasnost nazorov v vrstah mož in žena. Žena ni dolžna sodelovati v tem kaosu moderne zmedenosti le na polju vsakdanjega materialnega življenja, ampak tudi na polju duševne in nadnaravne človeške vrednosti. Znani zgodovinar Hanek meri višino splošno nramnega stanja narodovega po vsakokratni nramni izobrazbi žene. Dokler ženska srca verujejo in ženska usta molijo, se nam ni bati za najdragocenejše svetinje človeštva, ki so: vera in nramnost, svetost zakona in ljubezen do bližnjega, vestnost in spoštovanje avtoritete. Gorje pa svetu, kadar ne bo žena več razumela, zakaj naj se ogreva za svojo misijo, zakaj naj pokleka pred obhajilno mizo, zakaj naj skrbi za-se, za svoje otroke. Sto jezikov mora govoriti in tisoč zgledov svetu pričati, da je katoliška religija nekaj velikega v človeku in človečanstvu. Dober zgled je ena najvažnejših nalog sedanje žene.

Irma.

LISTEK.

Listnica uredništva. Ker nisem mogel dobiti posebne snovi v zato odmerjenem času, se je morala ta številka nekoliko zakasneti, za kar prosim gospe naročnike opravičenja. Zajedno pa moram ponovno opozarjati tovariše sotrudnike na rok, do katerega moram imeti skupaj gradiivo. Posebno bi prosil svoje sotrudnike, da mi za januarsko številko gotovo točno pošljejo do 5. januarja na naslov: Anton Torkar, stud. med., Bled. — Bližajo se nam prazniki — počitnice — in novo leto! Smatram za svojo veselo in lepo dolžnost voščiti vsem svojim sotrudnikom, naročnikom in prijateljem našega lista kar najbolj vesele praznike in srečno novo leto!

Koledarček. Vsako dijaštvo mora biti na svojo umstveno produktivnost, če je seveda kaj vredna, ponosno, kajti v tej produktivnosti se javlja ves duševni niveau, na katerem stoji. Tako je lahko ponosno slovensko katoliško dijaštvo na svoj koledarček, ki v resnici obsega zelo lepe članke. Dolžnost vsakega izmed nas pa je, da tudi gmotno podpre naš koledarček s tem, da si ga nabavi.

Uvod do filozofie. Napisal dr. J. Kratochwil. V Olomouci 1911. Nákladem R. Prombergra. Str. 154 in 8°, s tremi slikami, cena 4 K. — Dandanes, ko ima že vsaka veda svoje »Grundrisse«, »Handbuche«, »Uvode« itd., vemo ceniti imenovano knjigo mladega in darovitega filozofa češkega, ki je prva te vrste v češki literaturi. Dr. Kratochwil, profesor v Příbaru, je znan pisatelj filozofskih razprav med Čehi — omenjam n. pr.: Záhada boha ve filosofii antické, v Praze 1908, Problém duše v řecké filosofii, v Ivančicích 1908. Pojem a význam mystiky, Praha 1908, Dnešní otázky filosofické ter števільne razprave v »Studium«, »Meditace« itd. — podaja v tej knjigi strokovnjaški, objektivni, vendar lahko razumljivi uvod v filozofijo. Bogata snov je razdeljena v štiri dele: osnovni pojmi, filozofični, razvoj filozofske misli, t. j. jedrnata pregledna zgodovina filozofije od njenih početkov v orientu pa do najnovejših sestavov, glavni in najobsežnejši del knjige, dalje sinteza bodočnosti in slednjič pregled češke filozofije. Če že pri drugem delu pisatelj ne referira samo kronistično o raznih problemih v filozofiji in njih rešitvi, temveč jih kritično presoja in določi njihov pomen v razvoju filozofije s stališča modernega katoliškega filozofa, velja to še prav posebno o tretjem delu. To poglavje razpravlja o fil. sistemu prihodnosti: o »novoidealizmu«, ki gre nekako srednje pot med materijalizmom in pozitivizmom na eni ter spiritizmom in theozofijo na drugi strani. »Jak tedy návrat k minulosti, tak také přizpůsobování se přítomnosti jest cílem a snahom novoidealizmu. Ve filosofii antické i v myšlenkových hloubkách středověku probíratí chce nepřebírané poklady moudrosti o krásy. Při tom však nemíni nijak se zastavítí a viděti tu vrchol lidského ducha. Naopak! Postupovatí chce novoidealism stejným krokem s dobou přizpůsobití se chce novým formám životním, se zájmem chce sledovatí vsě velké vznešené a dobré, at' objeví se to kdekoliv. Smělou synthesesou spojiti chce exaktní vědy duchové s učením Kristovým . . . Philosophia perennis, velká syntheza filosofická, píseň míru, jednoty a lásky — tot' snaha a úkol novoidealismu. Sursum! (Cf. str. 125, squ.) — Tudi pregled o razvoju češke filozofije je jako dober. Pisatelj citira povsod glavno literaturo zapadnoevropejsko ter — zlasti v zadnjem delu dokaj obširno — češko; premalo se pa ozira na druge slovanske jezike — kar je seveda zelo razumljivo in pri namenu pisateljevem odpustno — vendar bi morala biti naloga slovanskih strokovnjakov na vseh poljih, da izvedejo ta princip povsodi; zakaj tujci ga tudi ne bodo mestó njih. To naj bi bila naša častna dolžnost! — Knjiga je pisana jasno in jedrnato; zato jo moremo tudi Slovencem le priporočati.

L. S.

Zvonimir:

Slika.

Vračal sem se iz tujine; veliko strašnega, veliko groznega in temnega sem bil doživel tamkaj — bila je črna reka, ki sem jo zapustil ter se odpravil v solnčne, zlate pokrajine; tih, vesel spomin je spal takrat v tujini v mojem srcu, dremal je sladko, a zbudil se je, ko sem hitel domovini v naročje. Po bliskovo je letelo mimo mene — polja, gozdovi, hribi, vasi in mesta, tonilo je v meglo in mrak za menoj, pred očmi pa so se mi odpirale nove, s solnčno lučjo prepojene ravní, že je stegovala domovina roko v pozdrav.

Od sreče mi je drhtelo srce. Spomin v srcu je oživel, slika, prej zakrita, očem nevidna, je zavalovila okrog mene v domačih žitnih poljih: tu je šel ob razoru kmet, upognjen, glavo povešeno, tam so vlekli voli plug, šli so počasi naprej, počasi, kakor kmet ob razoru; žarel je visoko za njivami in žitnimi polji, za gozdovi in livadami, ves v solncu, holm z belo cerkvico, v dolini pa je šepetala kakor v mraku domača vas . . .

Pozdravljena, o domovina!

Vlak je drčal naprej, vedno naprej; tako se je slika, prej v srcu speča, zbudila in se večala čudovito hitro. Meni pa je bilo kakor nikoli: šel bi in bi poljubil to domovino na lica, objel bi jo, izgubljen sin, ki se vrača nazaj k svojemu očetu.

Jasno domače solnce se mi je že smehljalo, pzdavljalo me je. Dá, to domače solnce! Belo in mehko in majhno mi je zrlo v oči, ni bilo več tistega mogočnega, ošabnega solnca kakor v tujini; šopirilo se je bilo tam solnce visoko na nebu in je zrlo osorno, skoraj prezirljivo doli na nas, tujce; tu v domovini pa je bilo čisto drugače: majhno, otroško, nekam poredno je mežikalo, smejalo se je domače in prijazno je bilo kakor mamca, tiha in mila in dobra, z veliko culo piškotov in bonbonov; dotikalo se je skoraj zorečih, valujočih polj in razoranih njiv, kjer je stopal kmet in so vlekli voli. . . Tako smešno in majhno in belo je bilo to domače solnce, da bi je vzela človek pod pazduho in je nesel v tiho izbo; obesil bi je na strop: tu bi svetilo belo in nemirno, zafrfotalo bi morda tuintam kakor nerodnozloben netopir, poskušalo bi zbežati . . . A na zapečku bi sedela babica in bi pripovedovala z grozo v očéh o vedomcu in torklji . . .

Dehteča, z zlatim klasjem obložena polja, tiha, v belo cvetje jablan skrita vasica na teh poljih, daljne, zelene ravní, nizki solnčni, vinorodni griči in temni hribi za griči in polji in ravnino — vse je brzelo mimo oči, smehljalo se mi je prijazno.

Pozdravljena, o domovina!

In ustavil sem se, Ahasver, odpočil sem se, saj sem bil vendar v domovini; slika, ki je bila spala v tujini v mojem srcu, je ležala pred mano, imel sem jo kakor na dlani; vzela sem jo iz srca in glej — že je

rastla na rodni, domači zemlji, pod majhnim, belim solncem, tik razoranih, duhtečih njiv in lahnovalujočih polj, cvetela je, dvigala se, že je segla do neba, ponosna, a vendar domača in kmečka: odtrgal bi jo kmet ob razoru ter si jo zateknil, to lepo, kmečko rožo, za klobuk, prišlo bi dekle in bi si jo pripelo na prsi . . . Taka je bila ta slika. Poljubil bi jo človek v preveliki ljubezni, pobožal bi jo kakor otroka, ubogega, a veselega . . .

Vse okoli mene je dihalo, govorilo, smejala se je — dihala, govorila in smejala se mi je domovina, ki me je sprejela v svoje mehko naročje. Čutil sem, ta dih domovine na svojih licih in bilo mi je blago in dobro. Povsod je bilo življenje, kamorkoli sem se ozrl; pa ne tisto gosposko, zelo smešno življenje kakor v tujini: hitro hodijo ljudje, mrzli, ostrih pogledov; ponosni, glavo v solncu, v solncu cel obraz, vedno hité, vedno naprej, ne ozirajo se na tujce na robu cest . . . Ne, ampak to življenje v domovini je bilo mirno, tako domače in prijazno, da bi mu podal človek vesel roko in je vprašal, če žito za vasjo že zori, če so vinogradi na gričih obkopani in kdaj da misli iti na njivo orat; zelo majhno je bilo to življenje, otroško malo, pa vendar resno in nič smešnega ni bilo v njem: glej, tam je njiva, tam je ob razoru kmet, tam vlečejo voli . . .

Pomešal sem se sam v to majhno, mirno življenje, podal sem mu roko. Belo, otroško solnce je gorelo nad menoj, okrog mene pa so dihala in sopla zlata polja. Cvetje jablan na vrtovih je že odpadalo polagoma, polagoma je dozorevalo sadje. Že so bile na njivah ženjice; v belem domačem solncu so se lesketali srpi, zvenčalo je prijetno in mehko, smehljalo se je poredno . . . Tam se klanja žito, to nemirno, težko, zlato morje! In ženjice gredo med tem morjem in režejo zlate valove z zlatimi srpi . . . Vse tako majhno in domače, a vendar lično in čedno: odrezal bi človek kos tega veselega, tihega, ličnega življenja, zavil bi ga v rutico in ga nosil s sabo; samo zato bi ga nosil s sabo, ker je to življenje tako majhno in veliko obenem in ker je tako domače toplo in prijazno . . .

O domovina!

Slika, ki sem si jo bil risal časih v tujini in ki je spala v mojem srcu, je bila sedaj oživljena, jaz sam sem živel na ti sliki. In naenkrat sem vzljubil to sliko: vedno bi zrl nanjo, poljuboval bi jo celo življenje; tako sem ljubil . . .

Sedaj ne zapustim nikoli več domovine; saj je tako prijazna in dobra. Mamca mila in priljudna — kako bi jo zapustil? . . . Tam stojé griči, polni vinogradov, za griči pa valujejo zlata polja, lahen, gorak dih veje iz razoranih njiv: počasi stopajo voli, stopa ob razoru kmet, na nebu pa gori to belo, domače solnce, prijazna bela svetilka v kmečki, zakurjeni izbi; vse naokoli je zadovoljno in prijazno, nič nedosegljivega ni v tem tihem življenju. Slika, ki jo človek ljubi, vzame v roke in poljubi; slika, v katero zre in gleda brez prestanka . . .

N. St.:

Škrjanček.

Nad poljem je peval
škrjanček poet,
kar čul je ob žetvi
od brhkkih deklet.

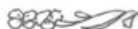
In zvedli so fantje
dekliško skrivnost —
kot žito na polju
zori jim mladost . . .

Zložil Bogumil Gorenjko.

Na tvojem grobu.

(† F. M. M.)

Kaj bi pač hrepenelo, moje srce,
kaj po zemeljski sreči, ki prah je, pepel!
Saj ga poznaš prijatelja, ki te je ljubil,
ki si ljubilo ga ti!
Zvezde visoke je videl že morda v zibeli,
stezal za njimi otroček ročice je drobne;
morda takrat že rodilo se je hrepenenje,
vedno nemirno brez konca, brez mej.
Pa je zapustil kočico taho pod goro,
kjer mu razcvetal življenja je maj,
pa je v bučečo romal tujino:
mehko srce v brezčutni ta svet.
Saj ga poznaš, saj si ga videlo,
ko se je vračal bolan iz tujine domov,
ko se je vračal čez širno ravnino izgnanec
v srcu bolest, v očeh prevaro in bol.
Pa je prišel do gore, do kočice rojstne:
Mati! — Prazna je kočica, tiha in nema.
Mati! — Srp je rjavel, obešen na hišnem pomolu.
Mati! — Ni je na njivi; brez nje je klas dozorel.
Šel je za vas na polja, domovja ponos —
sredi teh polj, polnih življenja, smrti glej vrt.
Oj, kako ozek je grob, ki oklepa veliko srce!
Sredi grobov pa je vsklilo iz smrti življenje:
Križ je zrastel iz tal, grozeč in vabeč,
stegnil roke na njem je Trpin, da trpina objame —
Tu je pal popotnik,
ómahnile so mu roke,
sklónila se mu je glava,
in brezmejno hrepenenje
se prelilo je v brezmejno vdanost —
in stegnil je roke Trpin, da trpina objame,
saj se je vrnil domov, saj tu hrepenenje
našlo je cilj, ki ga toliko let je iskalo,
našlo ga je, ker je bilo brezmejno!

Seljan Seljanovič:

Trenutki . . .

Ovire vse in vse skrbi
odnese naj trenutek mi!
Da prost bom gledal Tvoj obraz —
lepote jasne taj izraz . . .

In megle sive vstajajo,
za goro tja zahajajo . . .
da žarki čisti lijejo,
mi v dušo prosto sijajo . . .

Trenutek še! . . .

A megle že prihajajo,
in žarki že zahajajo . . .

Trenutki novi pridejo,
a s tem se več ne snidejo —

Bogumil Gorenjko:

Dialog na Kulpi.

Mladenič je prišel do Kulpe. Med travniki in polji se je vila reka kakor zelena široka vez med dvema bratskima domovinama. Na oni strani pa so se kopali v večernem solncu belokrajinski griči in polja, bele, drobne vasice, tam v dalji se je svetila bela pika, rojstna hiša mladeničeva.

Srce mu je vstrepetalo, oči so mu zažarele in zahrepenel je, da bi objel ves ta lepi kos zemlje, da bi stisnil na srce ta lepi svoj dom.

Stopil je v borno kočo.

»Dober dan Bog daj! Ali bi me prepeljali na ono stran, dobri ljudje?«

»Daj Mare, prepelji gospoda«, se je oglasil slab ženski glas iz postelje v kotu tihe borne hiše.

Mare, deklica desetih let je vstala, vrgla nož, s katerim je lupila krompir, v koš in šla za mladim popotnikom iz hiše.

Stopila sta v čoln. Dekletce je vzelo veslo, odrinilo s šibko roko čoln in vesljalo, da se ji je vilo šibko telesce.

Pod čolnom je nekaj zaškrtalo — prišel je na sipino. Komaj ga je odri-nilo dekletce, pri tem pa se je odgrnil predpasnik in pokazalo se je strgano krilo. Nalahno je zardela, popravila brž hudobni predpasnik in pogledala, če je popotnik opazil njeno revščino in zadržego.

Mladeniču se je zasmililo dekletce in nekako milo sočutje se mu je zbudilo, ko je videl, kako skuša dekle prikriti svojo revščino.

»Kaj ni nobenega drugega pri hiši, da moraš vesljati ti, ko si še tako šibka?«

Deklica je povabila svoje velike črne oči in nalahno zardela.

»Mati so, a so bolni. Saj ste jih videli v postelji.«

»A kje so oče?«

»Še predlanskim jih je podsulo v Ameriki.«

»Ali nimaš nobenega brata ali sestre?«

»Brat je tudi v Ameriki; koplje v jami. Sestre pa še ni domov, je šla na dnino.«

»Ali nimate doma nič posestva?«

»Smo imeli, a nam je bilo po očetovi smrti prodano, brat se pa nič ne zmeni za dom«, je reklo dekletce, povescilo glavico in že jo je bilo skoro malo sram, da je odkrila tujcu globoko rano svojega doma, tujcu, ki morda nima nič srca . . .

Čoln je trčil ob breg. Mladenič je plačal svoj obol, izstopil in bilo mu je tesno, da bi se zjokal nad tragedijo tega doma in nad enako tragedijo toliko naših domov . . .

B. A.:

Moja sreča.

Moja sreča — zlato polje,
v polje maki raztrošeni,
v rosi jutranji oprani,
v zarji rožni razžarjeni.

Kmet med njivami na delu,
v solncu srajca mu blesteče,
sredi žita dekle zalo —
moja lepa, zlata sreča . . .

Franc Bevk:

Briski motiv.

Po cesti gre mož in opleta se omahovaje,
bodri se z besedami sam pa poguma si daje
in dalje raz ceste po stezi ukrene jo v desno
in krili in plava — prostranstvo se zdi mu pretesno.

»Hej, oče! Kako, no, kako? Kaj pa breme?« — »Kaj, bric?
Še niste ga pili vi? To vam je kapljica, stric!«
Objel je drevo — »Da, okusil sem že ga nekdam . . .«
in v me zastrmel je: »Kaj ne, njegov zlati sijaj!«

»Da, oče, pred leti« — in tiho na uho: »a bil sem bolan . . .«
»Kako je mogoče, za vruga! Že bil je kristjan!
Ker veste — i jaz Vam na uho povem, ker ste mož:
če krščen je bric — kdo pa dal zanj bi počeni groš!

A veste, jaz mislim le vino, a Bric ni pogan,
v nedeljo gre k maši in kaj če zavijo jo v stran
potem, ker navada je taka. Kako bi solzile
se trte spomladi, ki rasto po brdih in potlej rodile,

da nas ni, ki nosimo tovor molče kakor neme
živali . . . Pa danes sladkejše zato nam je breme!«
Tako so oči mu solzile kot trte spomladi,
in spustil drevo, pa objel me po stari navadi . . .

Hej Brda, ve Brda, kar nese mi moje oko,
le holmi, le holmi in cerkvice gori in solnce svetlo
in polja, vinogradi, ki se oklepajo hiš,
pa delo, trpljenje — pol pekel in pol paradiž . . .

Narte V.:

Bežeči plameni.

Devojka, devojka! — Si čula trepet,
ki plaho sred noči zamahnil,
poklical v življenje mladosti šepet
in v dušo je radosti dahnil?...

Ne vprašaj, devojka! — Naj gre prek noči
klic srca, klic duše, klic volje,
naj sama si misel poišče poti,
naj sama občuti najboljše...

Kot vrancev peket in kot jezdecev vrisk
je himna, ki poje o moči,
vihraje naznanja visoki obisk,
ko bliža se car carujoči...

In srca drhtijo sred tajnih minut
in duša trepeče in moli,
spomin ob solzah in bolesti prečut
ne vrne se — zabljen nikoli...

Devojka, devojka! — Si čula odmev? —
Poet sredi noči obstal je —
in drzen do solca njegov je bil spev,
a duša je segala dalje...

Farfalla:

Vojaške pesmi.

(Ukrajinski motivi.)

1.

Pómlad zelení,
jutro se žarí,
meni pa nikdar
ne vzcve te pomlad,
jutro ne vzžarí.

— En, dve, tri —
težko stopamo,
in gavran kriči,
praha gost oblak
z nami se vali.

Tam doma orjó,
zrnje sejejo,
da enkrat zlató
žito vzvalovi,
srce vzveseli.

Tja bi šel domov,
pridno bi oral,
pridno bi sejal,
čuda vžival vsa
rodnega poljá.

2.

Jaz bi pa rad
domov se podal,
v polju širokem
pšenico sejal.

Hitrega konja
pred vozom imel,
zoro prehitel
in v polje bi šel.

Dragi bi vajeti
v roke podal,
zadaj pa črn
bi razor zijal.

Hej, svoji dragi
bi vájeti dal,
jaz pa vesel bi
oral in sejal.

3.

Rjove morje,
črno morje,
jata gavranov kriči
in nad morjem se podi

Vsa nemirna
so nam srca,
ko nad morjem
gavran kraka.

Daljno polje
megla krije,
kri junakov
ga namaka.

Tudi tam mi
gavran kraka,
frfotaje
nad mrličí.

Tja nas vojske
glas zdaj kliče
in zato se
stresa duša,

ko gavrani
v črni jati
svojo pesem zakričé
in nad morje se spusté

4.

Tam stoji kasarna.
zraven dva vojaka,
žalostna zidove
gledata, stojita.

»Naj se razvalijo
strašni ti zidovi!«
»»Ne zidovi, vrata
naj se razdrobijo.««

Koliko jih ide
notri, a ne vrne
nikdo se do kočé,
kjer ga mati čaka.

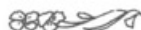
»Naj se razvalijo
strašni ti zidovi!«
»»Ne zidovi, vrata
naj se razdrobijo.««

5.

Nad poljem zelenim
mogila stoji,
oddaleč pozdravlja
že naše oči.

»Oj zdrava, mogila!
Vsa žalostna srca,
in duše samotne
pozdravljajo te.«

»Oj zdrava, mogila!
Saj ti si vsem mati,
ki tromba odmerja
jim v polje korak.«

Dolenjčev Cene:

Fantovska.

Dol čez zeleno goró
Vlah je postaran prišel;
torbo prek rame in hlače
pisane Vlah je imel.

Dol čez zeleno goró
Vlah se je dol prismejal —
imel je uro zlató,
v žepu pa polno mošnjó.

Dol čez zeleno goró
Vlahinjica je z koraldami
prišla rubinastimi
in z nakiti cekinastimi.

Da si ti, dekle, kot Vlahinjica
z onimi, dekle, koraldami
rubinastimi
in z nakiti cekinastimi!

In da sem jaz kot Vlah
s torbo in s hlačami pisanimi,
v žepu pa z uro zlató,
z usnató polno mošnjó!

Ti si mojá brez korald,
jaz tvoj brez polne mošnje,
hej, pa je pušeljc za trakom,
in v prsih veselo srcé!

Gojmir:

Na šetališču.

Trst, Giardino pubblico.

Ej, moretta, ej, moretta,
kaj obračaš preč oči? —
Raje jasno me pogledi,
da srce se vzradosti!

Daj mi svojo mehko roko,
daj mi svoboden pogled,
da vzradoščen lažje pojdem
tja med šumni, širni svet!

Vneslav Pohorski:

Moj angelj.

Ko mi težka bol
leže na srce,
ko mi dušo mlado
tlači zlo gorjé,
tákrat z neba k meni
angelj moj priplove
in mi s čašo biserno
solzice prestreza;
lahno ima rutico,
rutico svileno, . . .
ž njo mi z lic mladostnih
solzice otira . . .

Pa povzdigne nežno roko
in pokaže sliko bajno
v dalji tam neznani
vstajajočo . . .
Rajajočo
snežnobelo vidim četo
nežnih bitij v divnem čaru . . .
In ko vidi, da ni solzic
na venóčih licih,
splava s krili lahnimi
v raj skrivnostne sreče . . .

B. A.:

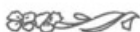
Sonet.

Pozdravov sto daljava daljna, sinja,
pozdravov sto vam ljubice košate —
srebrne ceste vabijo na trate,
veselje, smeh jih biserni pregrinja.

Ej, tam se ne razteza v noč pustinja,
sam dan in travica in rože zlate
in smeje želje, misli le bahate
in čudež sam v resnico vse spreminja.

Mladost. — Kako me vabi cvetna k sebi:
»Vseh misli, žalosti se vse iznebi
in pridi srečen k meni, pridi k meni . . .«

Trenutek zrem jo le — »Zakleni!
nekdo veli in v noč se meč ognjeni
zareže ob sedanjosti temačnem nebi.

Dolenjčev Cene:

Nageljček.

Ti, nagelj, si se razcvetel,
oj nageljček ti zal,
pa nimam duše, nageljček,
da bi te ji podal.

Ti, nagelj, bodeš se ospel,
moj nageljček ti zal,
brez duše ljubljene naprej
spet jaz bom samoval . . .

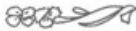

Farfalla:

Pesem.

Hrepenenje, hrepenenje,
kam me ženeš, daj, povej!
Želje, moje skrite želje,
dejte le, do katerih mej
me gotovo vodite! —

Vse molči, ko v temnem grobu,
strah pretresa mi kosti,
z grozo vsak korak odmerim,
kakor strela čas hiti.

Narte V.

Črez polje.

In fantje so zavriskali,
zapeli so na vasi
in s pesmico črez polje šli,
oj s pesmijo o ljubici,
o devi temnolasi ...

»Prelepo dekle, zdrava mi,
dekle v rdeči ruti ...«
Zavrgel gosli je cigan
in pel bi s fanti rad črez plan,
o težki pel minuti ...

Na cesti voz se ustavil je —
ciganski voz —
in bela cesta v daljo je hitela,
dva tira skupaj v dalji sta hotela,
a šla sporedno skozinskoz ...

Kraj ceste iz razbite vijoline
se trgal je od strun še zadnji spev:

»Izgnan,
brez doma
ne ve,
kam roma,
ne zna,
kam gre ...«

Zaškripal voz — črez cesto v polje
ječal med žitom je koles odmev ...

»Prelepo polje, zorjem te,
naspim se ti v naročji,
ko zlato žito vzvalovi« ...
In fantje so pod okna šli
in vriskali so v noči ...

A. B.:

Aj, čez polje ...

Aj, čez polje zlato, valovito
vetri mehko so zaveli,
žito se sklonilo, zašumelo
in za njim vriskaje
razposajeno hitelo ...

Pa se dvignil sivi je škrjanček
gori, gori pod nebo visoko,
pa je padel ta prebrisan pijanček
morju žita zlatemu v naročje,
ko pijanček truden,
ej, tako otročje ...

In prav mehko žito ga objelo,
zlati vali se nad njim zgrnili,
zvončki zlati, klasi zlati
mu večernico zvonili ...

OCENE.

Silvo Danilov. — Tu pa tam zazveni kak verz, ki bi se že še skoraj dal čitati — samo notranje vezi manjka. Na splošno pa ste lahko prepričani, da so Vaše pesmi brez vsake umetniške vrednosti. »V tihi noči« sem se spočetka že bal, da prekosite Prešerna; konec je malo boljši. Najbolj »visoko« ste se povzpeli v »Gazeli«, kjer darujete sladki domovini vse svoje »č u t e« (!). Povem Vam lahko na uho, da domovina ne zahteva tolikih žrtev od Vas, ampak se zadovoljuje samo z Vašimi č u s t v i. Vaši dve kitici »Na planini« sta tudi zelo slabi, čeravno me spominjata na Gregorčičevega pastirčka v budnici »Naš čolnič otmimo!« »Rože« me tudi niso očarale. Nekaj čisto novega ste pa odkrili v njih! Čitajte to kitico:

In odtrga lepo rožo,
v šopek zveže jo krasan,
in k ograji vrtni stopi . . .
Vrisk za orje(!)čez ravan. —

Od kedaj je še vrisk »o r a l čez ravan«.

Roko na srce, prijatelj Silvo Danilov. Za poezijo nimate zmožnosti. Čemu tratiti zastoj mlade moči! Poskusite v prozi, morda imate tam več zmožnosti in boste imeli tam večjo srečo! Pozdravljeni, pa brez zamere!

Bogdan Selimír. — »Grlica« mi nikakor ne ugaja posebno. Snov sama je precej nesrečno izbrana in izpeljana. V drugi obliki bi mogoče dobro služila »Vrtcu«. Vsekakor pogrešamo v njej ideje, tistega globokega življenja, ki je predpogoj umetnine. Stilizacija splošno ni slaba, a slovnica bi želela malo večje pozornosti.

Pošljite kako drugo stvar, da si bom vedel vstvariti o Vas končno sodbo! Pozdravljeni!

Zvonimír. — »Ob grobu Murna-Aleksandrova« je le fragment, spisan v mrzlični naglici. Škoda bi bilo, da bi spominu poeta, ki je dal naši moderni poeziji novih smeri življenja, posvetili samo teh par vrstic. Njegova desetletnica zasluži malo več pozornosti! Ali ne bi hoteli tega bolj izdelati in nam vstvariti kaj večjega, popolnejšega? Iskren pozdrav!

Gojmir. — Vaša vstrajnost me veseli. Veliko je namreč ljudi, ki so v svojih mladostnih dneh prijeli za pero in poskusili orati ledino na polju poezije. A kako malo, malo jih je bilo, ki so vstrajali. Veliko jih je že bilo, ki so poslali svoje poizkuse v »Zorin« kotiček, a pod prvim neuspehom so obupali, pustili so to polje in kot spomin jim je ostal še lahen ironičen nasmeh na one dni, »ko so bili še idealni in ko niso še pogledali realnemu življenju tako v obraz«. Ne ljubim ljudij, ki se ne upajo prenesti nobene kritike, ki se bojijo vsakega, najmanjšega boja. Ker le v boju se brusijo značaji, le v boju se rodijo možje »kot da goram se iz bokov izvilci so«. Boj nam je dvignil umetnost do tiste višine, kjer stoji danes. Kaj so vse tiste moderne današnje struje v umetnosti, ki jih občudujemo pod imeni impresijonizem, neoromantika itd., kot znamenje boja, znamenje življenja, znamenje kipečega in valovečega življenja, ki ga pozna samo mladost. Tisti »Sturm und Drang« je v nas, tisto prekipevajoče življenje, tisto mogočno življenje sanj mladosti, ki pozna svojo pot in gre svojo pot in se ne uklone pod nobenim udarcem. — — —

Le pošljite, kolikor Vam drago in vsak Vaš uspeh me bo veselil.

»Matejeva smrt« je precej dobro izvedena. Seveda so taki psihološki problemi, ki segajo že v patologijo, jako težavni in jaz bi Vam jih odsve-toval. Warum denn in die Ferne schweifen — — — ko je tako polno suje-tov, ki so Vam veliko bliže in se Vam kar sami od sebe nudijo. Obdelujte predvsem ono tvarino, ki Vam je znana! Črtice najbrže ne bomo pri-občili.

Od pesmic mi ugaja deloma samo prvi del »Iz pozabljenih dni«, ki ga priobčimo. Vse drugo je preveč prisiljeno. Pa pazite, da ne pridete več v konflikt s slovnico.

Pri tej priliki bi Vas opozoril na moderno italijansko literaturo, kjer boste našli novih poti. Živeli!

Ilirski. — Vaše pesmice, ki ste mi jih poslali, obetajo malo ali pa nič. »Pod lipo domačo«, kjer ste hoteli vporabiti naroden motiv, Vam je sred-nja kitica vse pokvarila. Vse druge tri se odlikujejo deloma po slabi rit-miki, deloma po trdih neokretnih izrazih. Karakteristikon Vaše poezije je »Sinoči«, ki ga tukaj navedemo:

Sinoči je pa bilo mraz,
a ne premraz,
da ne bi šel k predragi (v) vas.

Pod okno njeno sem prišel,
ko sem prišel
sem zarobantil in zaklel. (!)

Omrežil stari okno je;
da vrag bi te —
sem djal — če tu ne pa drugje. —

No, junak ste pa vendarle. Zato bi Vam svetoval, da pustite poezijo in poskusite mogoče kaj v prozi. Pozdrav!

A. B. Je nekaj v Tvojih verzih, nekaj česar zastonj iščem drugod. To je tisto življenje, tisto zdravo življenje, ki nam diha in se nam smeji nasproti v svežih, polnih barvah, v »bisernobelem smehu«, kakor pravi Zupančič. Življenje, ki je v resnici občuteno globoko v duši mladega srca in ni surogat šablonsko prikrojen, preplankan iz starih in novih plotov naše poezije, kakor je to večkrat v navadi.

Prvi del »Oj čez polje« mi zelo ugaja in izide seveda v »Zori«. Drugi del ni ravno slab a daleč zaostaja za prvim. Predvsem pogrešam v njem tiste harmonije in zaokroženosti. Nekateri verzi spominjajo preveč na Zupančiča (Tiho spava log — tiho mesec gre itd.) Drugega dela ne priobčimo. Pozdravljeni!

Milan Milanovič. »Zgodba iz doline« me nič kaj ni zadovoljila. Pozna se Vam, da ste veliko čitali, a ne še vsega prebavili. Tudi naglica, s katero ste to stvar pisali, Vas obtožuje. Predvsem treba, da ste si na jasnem gledé snovi, ki jo mislite obdelovati. Stilistika bi že še bila, toda večkrat pridete v konflikt s slovnico, kar ni lepo od Vas. Dalje je še en pogrešek, na katerega bi Vas opozoril. Vi kopicite v Vaši črtici vse polno opisovanj, ki škodujejo celoti in razsekajo vso harmonijo, ki bi morala vladati. Skušajte, da boste od dne do dne bolj napredovali! Pošljite še kaj! Živel!

Anima. Veseli me pošiljka Vašega literarnega kluba, tembolj, ko vidim v Vas življenje, tisto mlado življenje, stopajoče na dan z vso mogočno silo. Ako bodete v tem smislu smotreno naprej šli, smete računati na vspeh.

D. — »V širni svet« ni slaba in mi ugaja. Ako bi bila tehnično bolje izpeljana, bi jo priporočil v natis. »Pod koso svetlo« pa je izvrstna in jo ob priliki priobčimo.

M. — Vi ste kot nekak Prometej — uporni element — prikovan na skalo sivo in požete himno noči. V Vas je velik talent, škoda da ljubite preveč nejasnost. Jezik je premalo zveneč in ritem velikokrat prisiljen. Skušajte ta nedostatek popraviti. Nekateri izmed doposlanih bomo priobčili.

P. — Pomankljive so »Smrt«, »Pred Madono«. »Ciganu« in »Večerna misel« bi trebala tudi malo pile. Druge pa kažejo talent in jih brez dvoma priobčimo.

L. — Vi imate zmožnosti, a Vaši motivi so zelo čudni. Tudi gledé tehnike bi bilo želeti malo več pozornosti. Upam, da pošljete prihodnjič kaj boljšega! — Vsi najiskrenejše pozdravljeni!

Vekoslav Vrtovec.

